

*Maatregelen ter
voorkoming van
secundair en herhaald
slachtofferschap*

Mr. dr. K.D. Lünemann
Mr. A.G. Mein

Maatregelen ter voorkoming van secundair en herhaald slachtofferschap

Mr. dr. K.D. Lünemann
Mr. A.G. Mein

Met medewerking van:
Mr. drs. L.F. Drost
Drs. L.M. Verwijs

Januari 2014

Inhoud

Samenvatting	5
Summary	7
1 Inleiding	9
1.1 Achtergrond van het onderzoek	9
1.2 Doelstelling en vraagstelling	10
1.3 Uitvoering inventarisatie	10
2 Slachtoffers van delicten	13
2.1 Slachtoffers van delicten	13
2.2 Europees kader	15
2.3 Secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap	17
3 Regelingen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap	23
3.1 Maatregelen die secundaire victimisatie kunnen voorkomen	23
3.2 Maatregelen ter bescherming van slachtoffers	27
3.3 Specifieke regelingen voor kwetsbare slachtoffers	30
3.4 Reflectie vanuit het veld	35
3.5 Conclusie	38
4 Slotbeschouwing	39
4.1 Algemene indruk	39
4.2 Ruimte voor verdere verbetering	40
Geraadpleegde publicaties	43
Bijlagen	
1: Maatregelen en voorzieningen	47
2: Geraadpleegde documentatie	85
3: Geraadpleegde websites	86
4: Geraadpleegde experts	87
5: Leden begeleidingscommissie	88

Samenvatting

Doel en afbakening van de inventarisatie

Dit onderzoek heeft tot doel een inventarisatie van (wettelijke) maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap. Secundaire victimisatie hebben wij opgevat als verergering van het leed of schade van het slachtoffer door, of in samenhang met, het strafproces, waarbij drie elementen een rol spelen, namelijk 1) verergering van het oorspronkelijke trauma ontstaan door het delict, 2) negatieve effecten op het vertrouwen van het slachtoffer en 3) belemmeringen in herstel. Herhaald slachtofferschap is breed opgevat: als een persoon opnieuw slachtoffer wordt van enig delict (of de dreiging ervan) gepleegd door enig dader. We hebben maatregelen geïnventariseerd aan de hand van documentatie en literatuur. Daarnaast hebben het overzicht voorgelegd aan deskundigen uit het veld met de vraag of het overzicht volledig is en welke hiaten of knelpunten zij in de praktijk ervaren.

Uitkomsten van de inventarisatie

Nederland kent verschillende maatregelen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap. De positie van het slachtoffer in het strafproces is de afgelopen decennia verstevigd en heeft een wettelijke basis gekregen. Er is recht op slachtofferzorg. De mogelijkheden tot het krijgen van een schadevergoeding binnen het strafproces zijn uitgebreid en er zijn vangnetten voor het verkrijgen van schadevergoeding gecreëerd. Daarnaast zijn er meer mogelijkheden gekomen om slachtoffers te beschermen tegen hernieuwde inbreuken op zijn of haar lichamelijke en seksuele integriteit of persoonlijke vrijheid door het opleggen van straat- en contactverboden, de zogenaamde beschermingsbevelen. Binnen het strafrecht zijn veel verschillende mogelijkheden om een beschermingsbevel op te leggen, daarnaast zijn er ook enkele bestuursrechtelijke en civielrechtelijke mogelijkheden. Ook zijn er regelingen die bescherming bieden tegen bedreiging en geweld die samenhangen met de positie van het slachtoffer in het strafproces, als getuige,

aangever of ten tijde van de zitting. Er zijn bovendien regelingen specifiek voor kwetsbare personen, zoals voor slachtoffers van mensenhandel, familiaal geweld en seksueel geweld en voor jeugdigen.

Praktijkdeskundigen signaleren nauwelijks hiaten in het stelsel van maatregelen. Wel wordt opgemerkt dat de aanspraken en rechten van slachtoffers vaak nog te algemeen zijn geformuleerd waardoor ze in de praktijk onvoldoende afdwingbaar zijn. Ook wordt gewezen op knelpunten in de uitvoering. Zo wordt het persoonlijke maatwerk waar slachtoffers van ernstige geweldsdelicten recht op hebben niet altijd waargemaakt en wordt erop gewezen dat de toegang tot deze beschermende maatregelen voor kwetsbare of minder mondige slachtoffers niet vanzelfsprekend is. Ook wordt erop gewezen dat er weinig beschermende maatregelen specifiek voor jeugdige slachtoffers zijn. Er komen drie punten naar voren die van belang zijn voor de toekomst: 1) de toegang tot de beschermende maatregelen voor de meer kwetsbare slachtoffers, 2) de invloed van het slachtoffer op de beschermingsmaatregelen binnen het strafproces en 3) meer ruimte voor mediation en herstelrecht.

Summary

Goal and outline of the inventory

The goal of this study is to develop an inventory of (legal) measures and services that prevent secondary victimization and repeat victimization. We defined secondary victimization as the aggravation of harm or suffering of the victim due to or, in combination with the criminal procedure, whereby the following three elements play a role: 1) aggravation of the original trauma caused by the offence; 2) negative effects on the victims trust, and; 3) impediments to recovery. Repeat victimisation is defined as the circumstance in which a person is again victimized (or threatened to be) by any offence, committed by any perpetrator.

The inventory of measures is a product of the available documentation and literature. Hereafter the inventory was submitted to field professionals who were asked whether the overview was all encompassing and if they experienced any gaps or bottlenecks in the field.

Results of the inventory

The Netherlands is familiar with a variety of measures that prevent secondary victimization and repeat victimization. In the past decade, the position of the victim throughout the criminal process has strengthened and gained ground on a legal basis. Victims have the right to receive specialized victim care, and the possibilities for victims to receive compensation during criminal proceedings have been broadened. Safety nets for compensation have also been developed. Furthermore, more measures have been implemented that protect victims against renewed violations of his or her physical or sexual integrity or personal freedoms by imposing restraining orders, so-called protection orders.

Within criminal law, there are many ways to impose a protection order and there are also a variety of measures possible within the administrative and civil justice systems. There are regulations that offer victims protection against threats and violence that are correlated to the position of the victim during the criminal procedures, including witness and declarant protective

orders. Furthermore, there are specific arrangements for vulnerable persons, such as victims of human trafficking, domestic and sexual violence, and for youths.

Experts hardly come across any gaps in the system of measures. However, they have noticed that the claims and rights of victims are often formulated in general terms, which allow them to easily be dismissed. Experts also pointed out bottlenecks. For example, the rights of victims to receive customized care are not always realized and access to protective measures are not always self evident for more vulnerable or less outspoken victims. Furthermore, there are few protective measures that cater specifically to young victims.

Three aspects will be of importance in the future: 1) access to protective measures for more vulnerable victims; 2) the influence of the victim on protective measures throughout the criminal procedure, and; 3) more room for mediation and restorative justice.

1 *Inleiding*

1.1 *Achtergrond van het onderzoek*

De positie van slachtoffers in het strafproces is de afgelopen decennia versterkt. Europese Richtlijnen hebben hierbij een stimulerende rol gespeeld. In de meest recente Richtlijn van het Europees Parlement en de Europese Raad van 25 oktober 2012 zijn de minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten vastgelegd (voortaan Richtlijn Minimumnormen).¹ Deze Richtlijn wijst op het belang van beschermende maatregelen die tegemoet komen aan de specifieke behoeften van slachtoffers. In de preambule van de richtlijn wordt expliciet aangegeven dat slachtoffers van strafbare feiten moeten worden beschermd tegen secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap, evenals tegen intimidatie en vergelding. Ook dienen slachtoffers passende ondersteuning te krijgen ter bevordering van hun herstel en moet hen de toegang tot de rechter worden gegarandeerd (Preambule onder 9). De Richtlijn verplicht in artikel 22 de lidstaten om het slachtoffer tijdig en individueel te beoordelen om zijn of haar eventuele behoefte aan specifieke bescherming in kaart te brengen en om te bepalen in hoeverre hij of zij, gelet op de bijzondere kwetsbaarheid, tijdens het strafproces gebruik moet kunnen maken van bijzondere beschermingsmaatregelen. Als kwetsbare slachtoffers worden onder meer genoemd slachtoffers van seksueel geweld, gendergerelateerd geweld of geweld in hechte relaties (artikel 23) evenals kindslachtoffers (artikel 24).

In opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft het Verwey-Jonker Instituut een onderzoek uitgevoerd naar de (wettelijke) maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap. Het onderzoek moet bijdragen aan de implementatie van artikel 22 van de hiervoor genoemde Europese Richtlijn minimumnormen. Deze richtlijn dient voor 15 november 2015 te zijn geïmplementeerd.

1 Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van het Kaderbesluit 2001/220/JBZ.

1.2 *Doelstelling en vraagstelling*

Het doel van dit onderzoek is een inventarisatie van (wettelijke) maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap.

Het onderzoek moet een overzicht opleveren van de (wettelijke) maatregelen en voorzieningen ter bescherming van het slachtoffer ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap, waaronder intimidatie en vergelding. Daarnaast dient te worden nagegaan in hoeverre deze maatregelen en voorzieningen naar de mening van betrokken partijen (o.a. slachtofferorganisaties, rechtshulpverleners, politie, Openbaar Ministerie en de Rechtspraak) toereikend zijn of dat er sprake is van hiaten en knelpunten.

In het licht van bovenstaande zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.

- Welke maatregelen en voorzieningen zijn er in Nederland ter voorkoming van secundaire victimisatie?
- Welke maatregelen en voorzieningen zijn er in Nederland ter voorkoming van herhaald slachtofferschap, waaronder intimidatie en vergelding?
- Welke hiaten en knelpunten ervaren praktijkexperts in deze maatregelen voorzieningen?

1.3 *Uitvoering inventarisatie*

De inventarisatie is uitgevoerd in de tweede helft van 2013 op basis van een literatuur- en documentonderzoek en telefonische vraaggесprekken met experts.

Afbakening

De inventarisatie biedt een overzicht van maatregelen ter bescherming van slachtoffers, in de zin van het voorkomen van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap. Onder slachtoffer verstaan we ‘een persoon (of diens nabestaanden) die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade heeft geleden of ander nadeel heeft ondervonden’. Dit sluit aan bij het begrip slachtoffer in de wettekst (Wetboek van Strafvordering, art. 51a, eerste lid) en de Aanwijzing Slachtofferzorg van het College van procureurs-generaal.

Wat betreft secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap valt op dat in de Europese Richtlijn minimumnormen geen definitie worden gegeven. We gaan uit van een ruime definitie van secundaire victimisatie, aansluitend bij Wijers & De Boer (2010), dat wil zeggen: ‘verergering van het leed of de

schade als gevolg van het strafproces als zodanig'. Onder revictimisatie of herhaald slachtofferschap kan zowel hernieuwd slachtofferschap door dezelfde of andere daders worden verstaan. Hieronder valt ook intimidatie en bedreiging ten gevolge van het doen van aangifte van het strafbare feit. We gaan in paragraaf 2.3 nader in op deze begripsafbakening.

De inventarisatie heeft een breed karakter en beperkt zich niet tot maatregelen en voorzieningen in het kader van het strafproces. Bestuursrechtelijke en civielrechtelijke maatregelen en voorzieningen behoren dus ook tot de inventarisatie. Wij hebben maatregelen en voorzieningen geïnventariseerd die zowel betrekking hebben op alle typen slachtoffers als op specifieke categorieën slachtoffers, waaronder slachtoffers van zeden- of geweldsdelicten, minderjarige slachtoffers of slachtoffers van geweld in de uitoefening van een publieke taak. Gelet op de strekking van de opdracht begrijpen wij hieronder ook het slachtoffer in de rol van (bedreigde) getuige van een strafbaar feit.

De maatregelen zijn in bijlage 1 in een overzicht bijeen gezet. In het overzicht maken wij een onderscheid tussen maatregelen ter voorkoming van secundaire victimisatie en maatregelen ter voorkoming van herhaald geweld. Enkele maatregelen hebben, gelet op hun strekking, zowel tot doel secundaire victimisatie te voorkomen als herhaald slachtofferschap. In dat geval komt maatregel voor zowel in het overzicht van maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van secundaire victimisatie als in het overzicht van maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van herhaald slachtofferschap. De maatregel 'correcte bejegening en passende opvang van slachtoffers in gerechtsgebouwen' is zo'n maatregel met een tweeledige doelstelling, namelijk het voorkomen van secundaire victimisatie door een op het slachtoffer gerichte benadering (1.1.10) en het voorkomen van herhaald slachtofferschap doordat een confrontatie tussen slachtoffer en pleger wordt voorkomen en daarmee escalatie (2.1.7). De opvang en steun die Slachtofferhulp Nederland biedt aan slachtoffers van misdrijven kan eveneens gezien worden als ondersteuning ter voorkoming van secundaire victimisatie, maar het kan ook bijdragen aan het voorkomen van herhaald slachtofferschap doordat het slachtoffer daarin wordt ondersteund (1.1.11 en 2.1.8).

De maatregelen moeten gericht zijn op bescherming van slachtoffers tegen herhaald slachtofferschap (intimidatie of bedreiging) of moet bijdragen aan het voorkomen van secundaire victimisatie.

Gebruikte methode

Teneinde eerdergenoemde onderzoeksvragen te beantwoorden hebben wij een literatuurstudie verricht, documentatie geanalyseerd en praktijkdeskundigen geraadpleegd. Allereerst hebben we op grond van onze expertise een eerste inventarisatie gemaakt over de maatregelen binnen het strafproces,

andere juridische maatregelen en voorzieningen aan de hand van relevante wetgeving (Wetboek van Strafvordering, Titel IIIa), richtlijnen en aanwijzingen, regelingen en documentatie, waaronder beleidsnotities en informatiebrochures van relevante organisaties (zie bijlage 2). Ook hebben wij diverse websites geraadpleegd (zie bijlage 3). Dit is aangevuld met literatuur en documenten die gevonden zijn via een beknopte *search* op de trefwoorden: *secundair *herhaald *bescherming *justi(tieel) in combinatie met *slachtoffer(schap); *intimidatie; *vergelding; combinaties als *behoefte(n) en *slachtoffer(s) / *slachtofferschap. Wij hebben gezocht in wetenschappelijke database Picarta, en ook via andere kanalen zoals de officiële bekendmakingen van de overheid. De literatuur hebben we gescand op relevante maatregelen. Vervolgens hebben we een eerste overzicht van maatregelen en voorzieningen opgesteld.

Dit overzicht is voorgelegd aan praktijkdeskundigen. Wij hebben deskundigen benaderd die kennis van zaken hebben op het terrein van slachtoffers in het algemeen, en deskundigen die kennis hebben over specifieke doelgroepen, zoals jeugd, mensenhandel, zedendelicten, huiselijk geweld, woninginbraak. Wij hebben gesproken met slachtofferhulpverleners, slachtofferadvocaat, de Nationaal rapporteur Mensenhandel, politiefunctionarissen met deskundigheid op huiselijk geweld en zedenmisdrijven, medewerker van de VNG, medewerkers van het Openbaar Ministerie en van de Raad voor de Rechtspraak, een wetenschapper en een beleidsambtenaar (zie bijlage 4). Hen is gevraagd (mede namens hun organisatie) na te gaan of het overzicht juist en volledig is en welke hiaten en knelpunten zij in de praktijk ervaren. Wij hebben 16 deskundigen benaderd en telefonisch geraadpleegd. Wij hebben hun commentaar gewogen in het licht van de doelstelling van deze inventarisatie en vervolgens samengevat verwerkt in hoofdstuk 3.4.

Leeswijzer

Na voorgaande uiteenzetting over het doel van het onderzoek, de vraagstelling en methodologische verantwoording van het onderzoek, staan we in hoofdstuk 2 stil bij de beleidsmatige achtergrond van het onderzoek naar beschermingsmaatregelen, en de begripsafbakening van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap. In hoofdstuk 3 gaan we in op de op de maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van secundaire victimisatie, met name gericht op de positie van het slachtoffer in het strafproces (3.1), en de maatregelen ter voorkoming van herhaald slachtoffer-schap, intimidatie en bedreiging (3.2). Ook gaan we in op de regelingen voor kwetsbare slachtoffers (3.3). De genoemde maatregelen zijn ook op een rij gezet aan de hand van een korte typering in Bijlage 1. We besluiten het hoofdstuk met de naar voren gebrachte hiaten en knelpunten (3.4). In hoofdstuk 4 tenslotte reflecteren wij op de bevindingen.

2 *Slachtoffers van delicten*

In dit hoofdstuk gaan we in op de beleidsmatige achtergrond van deze inventarisatie. Ook gaan we in op de begrippen secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap om tot een begripsafbakening te komen.

2.1 *Slachtoffers van delicten*

Achtergrond

Ongeveer een op de vijf inwoners van Nederland van 15 jaar of ouder is slachtoffer van een of meer delicten in 2012. Onder personen tussen 15 en 45 jaar, niet-westerse allochtonen, hoger opgeleiden en inwoners van (zeer) sterk stedelijke gebieden komen relatief meer slachtoffers voor dan onder 65-plussers, lager opgeleiden en inwoners van weinig of niet stedelijke gebieden. Er is geen duidelijk verschil in totaal slachtofferschap tussen mannen en vrouwen. Mensen zijn vaker van een of meer vermogensdelicten slachtoffer (13 procent) dan van een geweldsdelict (3 procent) (Veiligheidsmonitor 2012).

Ongeveer een derde van alle delicten wordt gemeld bij de politie, waarvan vermogensdelicten vaker worden gemeld dan geweldsdelicten (Integrale Veiligheidsmonitor 2011). De redenen om een delict te melden hangen samen met het soort delict. Vermogensdelicten worden vooral gemeld om het gestolene terug te krijgen en om aanspraak te kunnen maken op de verzekering. Bij geweldsdelicten geven slachtoffers vooral aan dat de politie op de hoogte moet zijn van het geweldsdelict en wil men dat de dader wordt gepakt (Ten Boom & Kuijpers, 2008). Het gemiddelde opsporingspercentage is 23,7 procent, en er zijn grote verschillen tussen de delicten. Het opsporingspercentage van gewelds- en zedendelicten is 63 procent, dankzij het feit dat dader en slachtoffer elkaar vaak kennen. Voor vermogensdelicten is het veel lager, namelijk 12 procent (Eggen & Kessels, 2013). Als de dader niet opgespoord wordt, eindigt de betrokkenheid van het slachtoffer bij het strafproces bij de aangifte. Dit betekent dat slechts een klein deel van de slachtoffers van delicten verdergaand bij het strafproces is betrokken.

De bescherming die slachtoffers nodig hebben verschilt naar soort delict, maar ook naar de impact die het delict heeft op het slachtoffer, de

persoonlijkheid en de persoonlijke en sociale omstandigheden. Als we naar de basisbehoeften van slachtoffers kijken zien we een aantal kernbehoeften bij slachtoffers van delicten, zoals 1. erkenning en emotionele ondersteuning, 2. informatie over het juridische proces, de zaak en herstel, 3. hulp bij toegang tot juridische procedures, 4. hulp bij praktische zaken en toegang tot medische en sociale services, 5. persoonlijke veiligheid, 6. de keuze om een stem te hebben in het recht: participatie en representatie (Waller 2011; ten Boom & Kuijpers, 2008).

Zoals een kleine groep daders een groot deel van de criminaliteit voor zijn rekening neemt, is een relatief klein deel van de slachtoffers de dupe van meer dan de helft van alle door slachtoffers zelf gerapporteerde misdrijven (Groenhuijsen, 2004; Farrell & Pease, 2001; Pease, 1998). Dit betekent dat een beperkte groep bij herhaling slachtoffer is; eerdere slachtofferervaring is een belangrijke voorspeller voor een toekomstige slachtofferervaring (Farrell & Pease, 2001). Ook kunnen personen zowel dader als slachtoffer zijn. Het samengaan van daderschap met slachtofferschap kan komen omdat de rollen van slachtoffers en daders niet altijd even duidelijk zijn in de interactie die plaatsvindt, maar het kan ook zijn dat slachtofferschap leidt tot daderschap, of daderschap tot slachtofferschap.

Jongeren blijken extra kwetsbaar. Zij lopen een verhoogd risico op slachtofferschap in vergelijking met volwassenen. Onderzoek toont de algemene trend aan van een stijging van slachtofferschap in de adolescentie, waarbij sprake is van herhaald slachtofferschap² (Averdijk, 2009; Verdonck et al., 2011; Wolthuis, 2012; Vynckier, Wolthuis & Desmet 2013; Rokven, Ruiters & Tolsma, 2013). Ook is er een oververtegenwoordiging van jongeren onder slachtoffers en daders (Wittebrood, 2006). De kans op zowel slachtofferschap als daderschap stijgt vanaf de tienerjaren tot aan het eind van de adolescentie en neemt daarna weer af. Vynckier en collega's (2013) stellen zich daarom de vraag of er wel voldoende voorzien wordt in preventie en signalering van (herhaald) slachtofferschap van jeugdigen.

Van Reemst, Fischer & Van Dongen (2013) gaan in hun literatuurstudie nader in op de verschillende risicofactoren voor herhaald slachtofferschap naar leeftijd en voor verschillende typen delicten.

2 Menard (2000) komt op basis van een longitudinale studie met negen momenten van dataverzameling onder adolescenten, verspreid over 17 jaar, zelfs tot de vaststelling dat meerdere jaren na elkaar meerdere keren per jaar slachtoffer worden in de periode van adolescentie en vroege volwassenheid 'normaal' is aangezien dit het meest voorkomende patroon is.

2.2 *Europees kader*

De positie van het slachtoffer in het strafproces is de afgelopen jaren verstevigd, wat mede te danken is aan Europese richtlijnen. Daarom gaan we in op het Europese kader. Eerst staan we stil bij de bejegening en bescherming van slachtoffers in het algemeen en vervolgens op die van kwetsbare slachtoffers.

Europese richtlijnen voor slachtoffers

De positie van het slachtoffer in het strafproces en de bejegening van slachtoffers van misdrijven is de afgelopen decennia sterk in ontwikkeling, mede onder invloed van Europese slachtofferrichtlijnen. De Richtlijn minimumnormen is gericht op de versterking van de positie van slachtoffers van misdrijven in de afzonderlijke en gezamenlijke lidstaten van de Europese Unie. Ter onderbouwing van de versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces wordt tegenwoordig steeds vaker een beroep gedaan op de mensenrechten (Kwakman, 2012).

De Richtlijn Minimumnormen heeft tot doel te bevorderen dat het slachtoffer respectvol wordt bejegend en passend wordt geïnformeerd, ondersteund en beschermd in het kader van het strafproces. De bevoegde autoriteiten in kader van strafprocedures en organisaties die in contact komen met slachtoffers, zoals slachtofferhulp- of herstelrechtorganisaties, moeten rekening houden met de persoonlijke situatie en onmiddellijke behoeften, de leeftijd, het geslacht, de eventuele handicap en het ontwikkelingsniveau van slachtoffers van strafbare feiten. Hun lichamelijke, geestelijke en morele integriteit moet volledig worden gerespecteerd. Ook moeten zij worden beschermd tegen secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap, als ook tegen intimidatie en vergelding, en dient door passende ondersteuning hun herstel te worden bevorderd en voldoende toegang tot de rechter worden gewaarborgd (Preamble onder 9). Meer in het bijzonder verplicht de Richtlijn in artikel 22 de lidstaten om het slachtoffer tijdig en individueel te beoordelen om zijn of haar eventuele behoefte aan specifieke bescherming te onderkennen en om te bepalen in hoeverre hij of zij, gelet op de bijzondere kwetsbaarheid, tijdens het strafproces gebruik moet kunnen maken van bijzondere beschermingsmaatregelen.

Specifieke kwetsbare slachtoffers

Volgens de Richtlijn Minimumnormen moeten niet alleen de algemene rechtspositie en ondersteuningsmaatregelen volgens een minimumstandaard worden geregeld, maar dient er ook aandacht te zijn voor de bescherming van specifieke kwetsbare groepen. Als kwetsbare slachtoffers worden onder meer genoemd slachtoffers van seksueel geweld, mensenhandel, gendergerelateerd geweld, geweld in hechte relaties (artikel 23) en kindslachtoffers (artikel

24). Voor deze kwetsbare slachtoffers gelden eveneens verdragen en/of specifieke Europese richtlijnen. Hier staan we kort bij stil.

In lijn met het VN Kinderrechtenverdrag (IVKR) wordt ook in de Europese Richtlijn Minimumnormen het belang van het kind voorop gesteld. Minderjarige slachtoffers hebben dezelfde rechten als de meerderjarige slachtoffers, maar bovendien moet het belang van het kind voorop staan en moet in de uitoefening van de rechten rekening worden gehouden met hun vermogen een eigen mening te vormen. Een kindvriendelijke aanpak, waarbij voldoende rekening wordt gehouden met de leeftijd, het ontwikkelingsniveau, de meningen, behoeften en zorgen van het kind, prevaleert (artikel 1). Ook hebben minderjarigen recht op audiovisuele opnamen die als bewijs kunnen worden gebruikt en hebben ze recht op een bijzondere vertegenwoordiger en/of een recht op eigen juridische bijstand in geval van belangenconflicten met de wettelijke vertegenwoordigers. Bij onduidelijkheid over de minderjarigheid dient deze persoon als minderjarige te worden behandeld (artikel 24).

Volgens het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld³ moeten slachtoffers beschermd worden tegen verdere daden van geweld, waarbij een gendergerelateerd begrip van geweld uitgangspunt moet zijn. Er moet rekening worden gehouden met de specifieke behoeften van deze slachtoffers. Ook is er een Europese richtlijn ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie (2011/92/EU) die verplicht tot aanscherping van de bescherming van deze slachtoffers, onder meer door strafverzwarende bepalingen en versterking van de internationale samenwerking. Aan slachtoffers van mensenhandel moet op grond van de Europese richtlijn mensenhandel (2011/36/EU) een hoog beschermingsniveau worden geboden. In deze richtlijn staat expliciet dat secundaire victimisatie van het slachtoffer dient te worden voorkomen (art. 12 lid 4). Slachtoffers dienen op grond van een individuele risicoanalyse de nodige bescherming te krijgen, waaronder toegang tot getuigenbeschermingsmaatregelen (art. 12 lid 3).

Ook de Nederlandse overheid erkent de bijzonder kwetsbare positie van voorgaande groepen. In de brief van 22 februari 2013 aan de Tweede Kamer 'Visie op het slachtoffer' schrijft de staatssecretaris dat voor deze kwetsbare groepen niet kan worden volstaan met generiek beleid en specifiek beleid nodig is.

3 Tractatenblad 2013, nr. 238.

2.3 *Secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap*

De versterking van de rechtspositie van het slachtoffer in het strafproces heeft onder meer tot doel het risico op secundaire victimisatie door het strafproces te verkleinen. Ook dienen slachtoffers van delicten te worden beschermd tegen herhaald slachtofferschap, intimidatie of vergelding. We gaan nader in op de definitie van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap om tot een nadere afbakening te komen van de maatregelen die tot de inventarisatie behoren.

Het begrip secundaire victimisatie

Onder secundaire victimisatie van slachtoffers van strafbare feiten wordt 'verergering van het leed of de schade van het slachtoffer door het strafproces' verstaan. Het gaat om gevolgen voor het slachtoffer in de zin van verergering van het leed of schade die door het oorspronkelijke misdrijf (primaire victimisatie) is toegebracht. Kern is het hernieuwd slachtofferschap teweeggebracht door, of in samenhang met, het strafproces. Of het slachtoffer daadwerkelijk extra leed ondervindt, hangt niet alleen af van het strafproces en het optreden van de betrokken autoriteiten, maar ook van de aard en ernst van het delict, persoonlijke eigenschappen van het slachtoffer en de sociale context (Wijers & De Boer, 2010).

Uit het verkennende onderzoek van Wijers en De Boer naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces komen drie vormen van secundaire victimisatie naar voren:

1. verergering van oorspronkelijke trauma dat is ontstaan door het misdrijf,
2. negatieve effecten op het vertrouwen van het slachtoffer,
3. belemmeringen in herstel.⁴

In het eerste geval gaat het om re-traumatisering (ook wel secundaire traumatisering genoemd) en hier gaat het enkel om slachtoffers die reeds door het misdrijf zijn getraumatiseerd. Door het strafproces vindt in dit geval verergering plaats van psychologische problemen ten gevolge van de primaire victimisatie (verergering van de post-traumatische stressreactie). Dit risico is vooral groot bij een specifieke groep slachtoffers, bijvoorbeeld slachtoffers van verkrachting, of ander ernstig persoonlijke geweld of mensenhandel. Deze slachtoffers hebben sociale erkenning van de verkrachting en steun nodig, terwijl een verhoor, ook in een informatief gesprek bij de politie, als een ondervraging en een aanval op de geloofwaardigheid kan worden ervaren (Wijers & De Boer, 2010; Vanoni et al., 2013).

4 Zij noemen ook victimisatie door een tweede, nieuw, trauma, maar dit wordt niet nader uitgewerkt wegens gebrek aan empirische grond (Wijers & De Boer, 2010, p. 24.)

Ten tweede gaat het om verlies van vertrouwen van het slachtoffer in zichzelf, de toekomst, de wereld en het rechtssysteem en dit kan alle slachtoffers van misdrijven betreffen. Wanneer procedures niet juist worden nageleefd, slachtoffers niet hun verhaal mogen vertellen, niet de informatie krijgen die ze nodig hebben of recht op hebben, en zich niet respectvol behandeld voelen, wordt het gevoel van procedurele rechtvaardigheid aangetast, wat kan leiden tot secundaire victimisatie (Wijers & De Boer, 2010). Secundaire victimisatie kan veroorzaakt worden door de bejegening door politie en justitie, maar ook door de houding en reacties van de verdediging. Er kan een te koele en zakelijke benadering zijn of gebrek aan inzicht in de behoeften en belangen van het slachtoffer (Maas-de Waal, 2006).

De derde vorm is belemmering in het herstel. Door ontevredenheid met het vonnis, of door miscommunicatie tussen slachtoffer en allerlei instanties, kan het verwerkingsproces worden vertraagd. Ook *Blame the victim* gedrag kan de verwerking van het misdrijf ernstig belemmeren (Wijers & De Boer, 2010).

Wij sluiten aan bij de definitie van Wijers en De Boer, dat wil zeggen onder secundaire victimisatie van slachtoffers van strafbare feiten verstaan we ‘verergering van het leed of de schade van het slachtoffer door, of in samenhang met, het strafproces’, waarbij het kan gaan om verergering van het trauma opgelopen door het strafbare feit, negatieve effecten op het vertrouwen en belemmeringen in het herstel. De inventarisatie betreft maatregelen die kunnen bijdragen aan het voorkomen van re-traumatisering en negatieve effecten op het vertrouwen en maatregelen die kunnen bijdragen aan het herstel (zie hieronder 2.3.3).

Positie in het strafproces en secundaire victimisatie

Een slachtoffer kan meerdere posities hebben, namelijk slachtoffer van een strafbaar feit, het zijn van een (belangrijke) getuige binnen het strafproces, en/of het zijn van benadeelde partij, dat wil zeggen partij in de civiele vordering tot schadevergoeding binnen het strafproces. Wanneer een slachtoffer naast het doen van aangifte van een strafbaar feit, een belangrijke getuige is in het strafproces, is de kans op secundaire victimisatie groter, omdat het belang van het slachtoffer bij verwerking van wat haar of hem is overkomen kan botsen met de plichten die voortvloeien uit het zijn van getuige. In het kader van de waarheidsvinding is het van belang zo gedetailleerd mogelijk informatie te verschaffen over wat er is gebeurd en over feitelijke handelingen die in de ogen van het slachtoffer irrelevant kunnen zijn. Het slachtoffer kan blootstaan aan het ondervragingsrecht van de verdediging. Voor het slachtoffer kan het zeer pijnlijk zijn om (meermalen en in detail) over wat er is gebeurd te moeten verklaren en het kan een negatieve impact hebben op het verwerkingsproces. Het opsporingsbelang kan dus botsen met het belang van

het slachtoffer.⁵ Dit kan bijvoorbeeld ook in geval van kinderen die seksueel misbruikt zijn, waar vanuit opsporingsbelang eerst het verhoor moet plaatsvinden, en daarna pas de behandeling kan starten. Een soortgelijk knelpunt zien we rond de opvang van slachtoffers van een overval in winkels; een gezamenlijke eerste opvang wordt door slachtoffers gewenst, terwijl de politie hen eerst apart wil verhoren (Wijers & De Boer, 2010).

Volgens de Richtlijn Minimumnormen dienen ondervragingen (van volwassenen en kinderen) in de strafprocedure tot een minimum te worden beperkt en alleen plaats te vinden voor zover strikt noodzakelijk voor het onderzoek (artikel 20 sub b). Kinderen en mensen met een verstandelijke beperking zijn in hun rol van getuige in het strafproces extra kwetsbaar en zij lopen meer kans op secundaire victimisatie (Wijers & De Boer, 2010).

Als het slachtoffer zich voegt als benadeelde partij om een schadevergoeding te vorderen, kan het in detail moeten onderbouwen van de schadevordering pijnlijk zijn.

Ook kan het een en ander mis gaan in de bejegening, informatievoorziening, en participatie in de procedure, zoals bij het uitoefenen van het spreekrecht (Korver, 2012, Wijers & De Boer, 2010; Lens, Pemberton & Groenhijsen, 2010).

Herhaald slachtofferschap

Wanneer spreken we van herhaald slachtofferschap? Er worden twee varianten onderscheiden. Men spreekt van herhaald slachtofferschap, wanneer dezelfde persoon meer dan één keer het slachtoffer is geworden van hetzelfde of een gelijksoortig delict. Ook wordt van herhaald slachtofferschap gesproken als verschillende personen (of objecten) tenminste één keer het slachtoffer zijn geworden van (vrijwel) hetzelfde delict of er een verband bestaat tussen de gepleegde delicten op grond van de sociale context of geografische omgeving waarbinnen de delicten zijn gepleegd (Kunst et al. 2008). Het is gebruikelijk herhaling van slachtofferschap te beperken in de tijd, bijvoorbeeld binnen een jaar. Dit kan ook nog eens variëren per delict. Voor het zoeken naar maatregelen ter bescherming van herhaald slachtofferschap is een precieze definitie echter niet strikt noodzakelijk; waar het om gaat is dat de maatregel kan bijdragen aan het voorkomen van herhaling van slachtofferschap nadat de persoon slachtoffers is geworden van een delict. Wij hanteren daarom de definitie dat sprake is van herhaald slachtofferschap als een persoon opnieuw slachtoffer is geworden van enig delict (of de dreiging ervan) gepleegd door enig dader.

5 In feite is er een botsing van het recht van de verdachte op ondervraging van de getuige (in dit geval slachtoffer) ogv artikel 6 EVRM en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en veiligheid van de getuige op grond van artikel 8 EVRM. (Zie onder meer Wijers & De Boer, 2010)

Niet alle slachtoffers lopen een zelfde risico om slachtoffer te worden van herhaald slachtofferschap. Van Reemst, Fischer en Van Dongen (2013) gaan in op de risicofactoren in hun literatuurscan 'Risicofactoren voor herhaald slachtofferschap'. Zij maken een indeling van risicofactoren in kenmerken van het slachtoffer en zijn omgeving (waaronder historische, sociaal demografische en economische, fysieke en mentale, gedrags en omgevingskenmerken), kenmerken van het delict (type delict, context delict en relatie tot de dader) en de risicoperceptie, dat wil zeggen in hoeverre men inschat herhaald slachtoffer te worden. Zij maken onderscheid naar vijf typen delicten: 1) vermogensdelicten, 2) (semipublieke) geweldsdelicten, 3) seksueel, partner en familiedelicten en 4) geweldsdelicten tegen mensen met een publieke taak. Daarnaast onderscheiden ze 5) het risico op vergelding en intimidatie. Het laat zien dat er per type delict verschillende risicofactoren een rol spelen. We gaan hier nu niet nader op in.

Keuze geïnventariseerde maatregelen

Afgaande op de begripsafbakening van secundaire victimisatie, waarbij het om drie vormen gaat (re-traumatisering, negatief effect op vertrouwen, belemmeringen in herstel) hebben wij maatregelen en voorzieningen beschreven, die in de strikte zin van het woord niet altijd samen hangen met verergering van het leed door het strafproces als zodanig, maar die wel tot doel hebben secundaire victimisatie te voorkomen doordat ze bijdragen aan het herstel. Dit betreft bijvoorbeeld financiële regelingen in de tegemoetkoming van schade als gevolg van strafbare feiten die binnen het strafproces niet verhaald kunnen worden (maatregel 1.2.6 t/m 1.2.9). Schadevergoeding kan een helende werking hebben doordat tegemoet wordt gekomen aan de immateriële en materiële schade die is geleden, terwijl het ontbreken ervan gevoelens van boosheid, onmacht en onrechtvaardigheid kan versterken. Ook opvang en begeleiding voor specifieke categorieën slachtoffers vatten wij op als maatregelen ter voorkoming van secundaire victimisatie; doordat slachtoffers met extra zorg worden omgeven, kunnen zij sneller herstellen van het leed veroorzaakt door een strafbaar feit.

Voor wat betreft de maatregelen ter voorkoming van herhaald geweld leggen we de grens bij preventieve maatregelen. De inventarisatie omvat daarom geen preventieve maatregelen ter voorkoming van slachtofferschap in algemene zin, zoals trainingen ter verhoging van de fysieke of mentale weerbaarheid of residentiële opvangvoorzieningen voor vrouwen en mannen die slachtoffer zijn van geweld in de privésfeer. In onze ogen hebben deze maatregelen vooral een meer algemene preventieve of curatieve functie en zijn deze maatregelen niet specifiek of uitsluitend gericht op het voorkomen van herhaald slachtofferschap. Maar er zijn grensgevallen. Zo maken we een uitzondering voor het Keurmerk Veilig Wonen (maatregel 2.2.6) omdat deze

voorziening in de praktijk doorgaans wordt getroffen naar aanleiding van een inbraak en/of een serie inbraken in een buurt.

In hoofdstuk 3 gaan we in op de verschillende maatregelen, waarin we soms een uitstapje maken naar voorzieningen en maatregelen die we niet in de inventarisatie van bijlage 1 hebben meegenomen, omdat het meer preventieve of curatieve maatregelen zijn. Deze voorzieningen zijn wel relevant om te noemen in hoofdstuk 3 omdat ze in algemene zin kunnen bijdragen aan herstel en het voorkomen van re-traumatisering.

3 *Regelingen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap*

Maatregelen ter voorkoming van secundaire victimisatie verschillen van de maatregelen ter bescherming tegen herhaald slachtofferschap omdat de eerste soort maatregelen tot doel hebben het slachtoffer binnen het strafproces op een zodanige manier te behandelen en bejegenen dat er zo min mogelijk leed wordt berokkend wegens de strafprocedure. De maatregelen gericht op het voorkomen van herhaald slachtofferschap hebben echter tot doel (kwetsbare) slachtoffers te ondersteunen zodat de kans op herhaling van slachtofferschap wordt verkleind. Hier zullen naast maatregelen binnen de strafprocedure meer maatregelen en voorzieningen buiten het strafproces relevant zijn dan ter voorkoming van secundaire victimisatie. De maatregelen kunnen onderverdeeld worden in 1) wettelijke beschermingsmaatregelen genoemd in het wetboek van strafrecht en strafvordering en maatregelen voortvloeiend uit Aanwijzingen; 2) bestuurlijke en civielrechtelijke maatregelen en 3) andere voorzieningen.

In dit hoofdstuk beschrijven we de verschillende maatregelen. Eerst de maatregelen die secundaire victimisatie kunnen voorkomen (3.1) en daarna maatregelen die herhaald slachtofferschap kunnen voorkomen (3.2). Vervolgens gaan we in op beschermingsmaatregelen voor kwetsbare slachtoffers (3.3). We besluiten dit hoofdstuk met hiaten en knelpunten die worden genoemd door deskundigen in het veld (3.4).

3.1 *Maatregelen die secundaire victimisatie kunnen voorkomen*

Eerst gaan we in op de rechten van het slachtoffer in het strafproces (3.1.1). Vervolgens staan we stil bij het verkrijgen van schadevergoeding (3.1.2). We besluiten met enkele ander voorzieningen ter ondersteuning van specifieke slachtoffers (3.1.3).

Positie slachtoffer in het Nederlandse strafproces

In Nederland zijn vanaf 1986 verschillende Aanwijzingen Slachtofferzorg geformuleerd⁶ en de laatste wijzigingen zijn gemaakt naar aanleiding van de invoering van de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in 2011.⁷ Hoewel de positie van het slachtoffer als procesdeelnemer is versterkt, is het slachtoffer geen procespartij. In dat geval zou het slachtoffer ook zelf tot vervolging kunnen overgaan.⁸ In de wet is het recht op zorgvuldige bejegening, informatie, kennisneming en toevoegen dossierstukken vastgelegd, evenals het spreekrecht en rechtsbijstand aan slachtoffers. Hier staan we kort bij stil. In Bijlage 1 staan deze maatregelen beschreven onder 1.1.1 tot en met 1.1.6.

Het recht op een zorgvuldige bejegening is vastgelegd in artikel 51a lid 2 Sv jo. artikel 288a lid 2 Sv. Zorgvuldige bejegening betekent onder meer een persoonlijke benadering, serieus omgaan met verzoeken van het slachtoffer om informatie, uit eigen beweging wijzen op de rechten van het slachtoffer en voorkomen dat het slachtoffer verdwaalt tussen de verschillende ketenpartners.⁹ Slachtoffers hebben echter ook een eigen verantwoordelijkheid in het kenbaar maken van welke rechten zij gebruik willen maken, de zogenaamde actieve wederkerigheid. Voor zwaar getroffen slachtoffers, zoals ernstige gewelds- en zedenslachtoffers, is een meer persoonlijke behandeling en maatwerk aangewezen (maatregel 1.2.2). In de slachtofferloketten werken Slachtofferhulp, politie en OM samen, om zo de informatievoorziening aan het slachtoffer goed te laten verlopen.¹⁰

Het recht op informatieverstrekking is met de invoering van de wet ter versterking van de positie van het slachtoffer verbeterd (artikel 51a lid 3 Sv). De politie moet het slachtoffer (dat dit wenst) schriftelijk op de hoogte brengen van de beslissing om af te zien van opsporing, dan wel het proces-verbaal door te sturen naar het OM en vervolgens dient het OM de wensen van

6 De eerste richtlijnen waren de richtlijn de Beaufort, specifiek van belang voor slachtoffers van seksueel geweld en de algemene slachtofferrichtlijn Vaillant I, beide gepubliceerd in 1986 (*Stcrt.* 1986, 33). De richtlijn Vaillant I gold alleen voor slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven. In 1987 wordt deze richtlijn van toepassing verklaard voor slachtoffers van alle misdrijven (*Stcrt.* 1987, 64). In 1993 wordt de richtlijn 'Nieuwe richtlijn slachtofferzorg' gepubliceerd, ter begeleiding van de nieuwe slachtoffervoorzieningen Terwee, die eveneens geldt voor slachtoffers van overtredingen. Inhoudelijk wordt weinig nieuws toegevoegd (*Stcrt.* 1993, 60). In 1995 is nogmaals een richtlijn van soortgelijke strekking gepubliceerd bij de landelijke inwerkingtreding van de wet Terwee (*Stcrt.* 1995, 65). Deze is verschillende keren geactualiseerd, voor het laatst in 2011.

7 *Stb.* 2010, nr. 1.

8 De Europese Richtlijn minimumnormen verplicht evenmin tot een recht op strafvervolging.

9 Zie ook de spelregels opgesteld door de Nationale Ombudsman. De spelregels zijn opgesteld na het houden van een expertmeeting met relevante justitiële organisaties. Zie: NO, 2012/200 (http://www.nationaleombudsman.nl/sites/default/files/rapport_2012-200.pdf).

10 Aanwijzing Slachtofferzorg (2010A029), *Stcrt.* 2010, 20476.

het slachtoffer te inventariseren met betrekking tot de aangeboden diensten en het slachtoffer te verwijzen naar de juiste instantie. Het OM heeft de plicht desgewenst schriftelijk informatie te verstrekken over het verloop van de strafzaak zoals een eventueel sepot (en de mogelijkheid van een 12 Sv-procedure), de aanvang en de voortzetting van de vervolging, van de datum en het tijdstip van de terechtzitting en van de einduitspraak in de strafzaak tegen de verdachte. Daarnaast is er recht op informatieverstrekking omtrent invrijheidsstelling van verdachte/veroordeelde in geval van een ernstig misdrijf (artikel 51^e lid 4 Sv). Hiertoe is het Informatiepunt Detentieverloop (IDV) binnen het Openbaar Ministerie ingericht.

Als procesdeelnemer heeft het slachtoffer het recht om desgewenst processtukken in te zien (art. 51b lid 1 Sv) en processtukken te laten toevoegen aan het dossier (art. 51b lid 2). De officier kan de stukken alleen weigeren als hij hiertoe een machtiging heeft gekregen van de rechter-commissaris (art. 51b lid 3 en 4).

Het slachtoffer kan zich door een ieder laten bijstaan, bijvoorbeeld door een vertrouwenspersoon of (letselschade)advocaat. Rechtsbijstand aan slachtoffers van zeden of ernstige geweldsmisdrijven is kosteloos onder voorwaarde dat het letsel zodanig is dat het volgens artikel 3 van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven in aanmerking komt voor een uitkering.¹¹

Het spreekrecht (of een schriftelijke slachtofferverklaring) is voorbehouden aan slachtoffers van ernstige misdrijven (art. 51e Sv)¹² en betreft een verklaring over de gevolgen die de strafbare feiten teweeg hebben gebracht. Daarnaast bestaat er de mogelijkheid tot bemiddeling tussen het slachtoffer en de dader (art. 51h Sv). Bemiddeling kan bijdragen aan het herstel en daarmee secundaire victimisatie voorkomen (Maatregel 1.1.8).¹³ Ook nabestaanden kunnen op voorgaande rechten een beroep doen (art. 51f Sv).

Deze maatregelen kunnen worden beschouwd als maatregelen die eraan bijdragen te voorkomen dat secundaire victimisatie optreedt (Wijers & De Boer, 2010).

Het slachtoffer als benadeelde partij en het verkrijgen van schadevergoeding

Het verkrijgen van schadevergoeding voor materiële en immateriële schade als gevolg van het strafbare feit kan gelden als een vorm van herstel en dit kan bijdragen aan het voorkomen van secundaire victimisatie. Met de Wet

11 Handboek Toevoegen 2007 (www.rvr.org).

12 Het gaat om meerderjarige slachtoffers, de vader, moeder of verzorger van minderjarige slachtoffers, minderjarigen vanaf 12 jaar of onder de twaalf jaar als ze tot het afleggen van een verklaring in staat zijn.

13 Bemiddeling kan ook bijdragen aan het voorkomen van escalatie en herhaling van slachtofferschap voorkomen.

versterking van de positie van het slachtoffer is ook de positie van het slachtoffer als benadeelde partij verder versterkt. Vanaf 1995 is wegens de invoering van de wet Terwee het vorderen van schadevergoeding binnen het strafproces voor slachtoffers eenvoudiger geworden doordat de maximale hoogte van het bedrag werd losgelaten en het criterium 'eenvoudig van aard' werd ingevoerd. Bovendien werd het mogelijk de vordering te splitsen in een eenvoudig en complex deel (art. 51a Sv) waardoor het complexe deel alsnog aan de civiele rechter kan worden voorgelegd. Tevens werd de schadevergoedingsmaatregel (art. 36f Sr) ingevoerd: in dat geval is de veroordeelde verplicht geld te betalen aan de staat ten behoeve van het slachtoffer. Sinds 2011 is de positie van de benadeelde partij verder versterkt door de invoering van de voorschotregeling. In geval de veroordeelde binnen acht maanden na het onherroepelijk worden van het vonnis niet het (hele) schadebedrag heeft betaald, kan een beroep worden gedaan op het voorschotfonds.¹⁴ Ook is het criterium 'eenvoudig van aard' gewijzigd in 'geen onevenredige belasting van het strafgeding', om meer ruimte te bieden aan de rechter om een schadevergoeding op te leggen. Daarnaast is voeging bij ad-informandum ten laste gelegde zaken mogelijk geworden (Maatregel 1.1.7).

Niet altijd is het mogelijk om een schadevergoeding binnen het strafproces te vorderen. Er zijn verschillende regelingen die een financiële tegemoetkoming mogelijk maken voor specifieke groepen (Maatregelen 1.2.6 tot en met 1.2.9). Slachtoffers van geweldsdelicten (of hun nabestaanden) kunnen bij ernstig letsel en beroep doen op het Schadefonds geweldsmisdrijven. Slachtoffers van een ongeval met een motorvoertuig kunnen een beroep doen op het Waarborgfonds motorvoertuigen voor materiële en letselschade. Vanaf 1 september 2013 is het mogelijk voor personen, die als minderjarigen tussen 1945 en 2012 in een jeugdinstelling verbleven en seksueel misbruikt zijn door een medewerker, om een beroep te doen op de coulanceregeling. Deze tijdelijke regeling (tot 31 december 2015) heeft tot doel slachtoffers tegemoet te komen in de schade die ze ten gevolge van het seksueel misbruik hebben geleden. Ook is er een tijdelijke regeling voor de slachtoffers van openlijk geweld in groepsverband naar aanleiding van de ordeverstoringen in Haren in 2012 (geldig tot 31 december 2014). Voor slachtoffers van geweld in de uitoefening van hun publieke functie is een handreiking gemaakt met acht maatregelen die door de werkgever geïnitieerd moeten worden, waaronder het verhalen van de schade (Maatregel 1.2.5).

14 Deze regeling geldt de eerste vijf jaar alleen voor de geweldsdelicten en zedendelicten (141, 239 tot en met 253, 273f, 287 tot en met 291, 300 tot en met 303, 312 en 317 van het Wetboek van Strafrecht). Daarna vervalt deze beperking. Besluit van 24 juli 2010, houdende vaststelling van het Uitvoeringsbesluit voorschot schadevergoedingsmaatregel. *Stb* 2010, 311.

Andere maatregelen en voorzieningen

Naast de hierboven genoemde rechten van het slachtoffer binnen het strafproces en mogelijkheden tot schadevergoeding, zijn er in het kader van slachtofferzorg allerlei maatregelen en mogelijkheden ter voorkoming van secundaire victimisatie, zoals de al eerder genoemde ondersteuning via het slachtofferloket en de (praktische) ondersteuning via Slachtofferhulp Nederland (Maatregel 1.1.11). Andere maatregelen die genomen kunnen worden, zijn maatregelen tijdens de zitting, zoals respectvolle bejegening, passende informatie verschaffing (Maatregel 1.1.10). Ook bestaat de mogelijkheid dat het slachtoffer niet op de zitting hoeft te getuigen maar op een andere plek via video conferencing vragen kan beantwoorden. Daarnaast kan ter bescherming van de privacy van het slachtoffer de zitting achter gesloten deuren plaatsvinden. Het slachtoffer kan als getuige de rechter verzoeken de zaak achter gesloten deuren te behandelen (Maatregel 1.1.9).

Voorkomen van secundaire victimisatie heeft niet alleen te maken met maatregelen binnen de strafprocedure of slachtofferzorg, maar ook met voorzieningen daarbuiten, zoals hulpverlening. De eerste opvang en ondersteuning van slachtoffers van een overval in een winkel is zo'n voorziening (Maatregel 1.2.3), evenals ondersteuning van slachtoffers van identiteitsfraude (1.2.4). Daarnaast kunnen informele manieren van ondersteuning door partner, familie of vrienden bijdragen aan het voorkomen van secundaire victimisatie (Wijers & De Boer, 2010).

3.2 *Maatregelen ter bescherming van slachtoffers*

Vooraf bij delicten waar de kans op herhaling groot is, zoals bij belaging of huiselijk geweld, is de behoefte aan bescherming via een straat- of contactverbod groot. Nederland kent verschillende maatregelen, ook wel beschermingsbevelen genoemd. Hier gaan we in 3.2.1 op in. Daarnaast zijn er enkele andere maatregelen ter bescherming van het slachtoffer (3.2.2). Tot slot gaan we in op beschermingsmaatregelen voor jeugdigen, of voor slachtoffers van specifieke delicten als mensenhandel, familiaal geweld en seksueel geweld.

Beschermingsbevelen

Een beschermingsbevel heeft als doel het slachtoffer te beschermen tegen hernieuwde inbreuken op zijn of haar lichamelijke en seksuele integriteit of persoonlijke vrijheid door het opleggen van straat- en contactverboden.¹⁵ Nederland kent 14 strafrechtelijke modaliteiten op basis waarvan een derge-

¹⁵ Op grond van de Europese richtlijn Beschermingsbevel (2011/99/EU) worden beschermingsbevelen uitgevaardigd in de ene EU-lidstaat (beslissingsstaat) erkend in de ander in de andere EU-staat (uitvoeringsstaat).

lijk beschermingsbevel kan worden opgelegd. Daarnaast zijn er enkele bestuursrechtelijke en civielrechtelijke mogelijkheden.¹⁶

Strafrechtelijke modaliteiten

Veel beschermingsbevelen kunnen in de vorm van een bijzondere voorwaarde worden opgelegd. Deze bijzondere voorwaarden kunnen in verschillende fasen van het strafproces worden opgelegd, dat wil zeggen:

- a. Tijdens het voorbereidend onderzoek, zoals het opleggen van bijzondere voorwaarden bij de schorsing van de voorlopige hechtenis (artt. 80 e.v. Sv).
- b. In de buitengerechtelijke afdoening, zoals een aanwijzing bij een strafbeschikking (art 257a lid 3 sub e Sv) of sepot onder voorwaarden (art. 167 lid 2 Sv) of bij een kennisgeving van niet verder vervolgen (244 lid 3 Sv).
- c. Bij een voorwaardelijke straf (art 14c lid 2) of voorwaardelijke maatregel, zoals een tbs met voorwaarden (art.38 Sr) en een voorwaardelijke plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (art. 38p Sr). Ook kan sinds 2012 een vrijheidsbeperkende maatregel worden opgelegd door de rechter, bestaande uit een gebiedsverbod, een contactverbod en een meldplicht bij de reclassering (art. 38v Sr). Deze maatregel is vooral bedoeld voor de wat lichtere strafbare feiten als buurtoverlast en voetbalvandalisme, maar ook bij ernstig belastend gedrag jegens slachtoffer, zoals bij geweld tegen de partner of getuigen.
- d. Bij de tenuitvoerlegging van de straf of maatregel, zoals bij de voorwaardelijke invrijheidstelling (art. 15s lid 2 Sr), voorwaardelijke beëindiging van de tbs (art. 38g, 38h Sr) en voorwaarden bij een verlof. (Maatregel 2.1.2.)

Sinds 2012, met de invoering van de Wet voorwaardelijke veroordeling en voorwaardelijke invrijheidstelling, zijn 13 specifieke voorwaarden in de wet vastgelegd met een zogenaamde restcategorie 'het gedrag van de veroordeelde betreffende'. Een belangrijke verandering is dat het beschermingsbevel direct uitvoerbaar kan worden verklaard. In het verleden werd de executie van de voorwaarde, bijvoorbeeld een straatverbod, opgeschort tot er een onherroepelijk vonnis lag. Zeker als er hoger beroep was ingesteld, had het opleggen van een straatverbod daarmee geen effect meer en moest het slachtoffer alsnog naar de civiele rechter (Lünnemann, Piechocki & De Boer, 2000). Bovendien is het nu mogelijk na overtreding van de voorwaarden tot onmiddellijke aanhouding over te gaan en kan de rechter-commissaris de veroordeelde voorlopig insluiten (art. 14fa Sr).¹⁷ (Maatregel 2.1.2.)

¹⁶ Deze maatregelen en de handhaving ervan zijn door Van der Aa en collega's beschreven (2012).

¹⁷ Het OM dient zowel een vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging in bij de rechter-commissaris als een vordering tot tenuitvoerlegging bij de rechtbank (Van der Aa e.a. , 2012).

Bestuursrechtelijke modaliteiten

Naast de vele strafrechtelijke mogelijkheden, bestaan er bestuursrechtelijke modaliteiten.

Sinds 2009 bestaat de bestuursrechtelijk mogelijkheid van het opleggen van een huisverbod (waaronder een contactverbod), in geval er dreiging is van geweld in huiselijke kring, voor de duur van 10 dagen met de mogelijkheid dit te verlengen tot 28 dagen (Maatregel 2.1.2).¹⁸

Het opleggen van het huisverbod door de burgemeester, die het dikwijls heeft gemandateerd aan de hulpofficier van justitie, gaat gepaard met een hulpaanbod aan uithuisgeplaatste en achterblijvend slachtoffer en aanwezige kinderen. Het is doorgaans de basispolitiezorg die een eerste inschatting maakt of sprake is van een acute dreiging. Het huisverbod wordt direct ten uitvoer gelegd (Lünnemann, Römkens & De Roos, 2008; Schreienberg et al., 2010; De Vaan et al., 2013). Ook kan een omgevings- of samenscholingsverbod worden opgelegd door de burgemeester als de openbare orde in het geding is (Maatregel 2.1.3).

Civielrechtelijke mogelijkheden

Daarnaast is er de mogelijkheid om via een civiel geding een straat en contactverbod te vorderen (Maatregel 2.1.4). Civielrechtelijke beschermingsbevelen worden, gezien de spoedeisende situatie, via een kort geding gevorderd. De rechter is vrij in het bepalen van de inhoud van de voorziening en de inhoud van de verboden die worden opgelegd variëren van straatverboden tot gebiedsverboden, tot de verplichting te verhuizen of aan een andere instelling te gaan studeren (Van der Aa et al., 2012; Lünnemann, Piechocki & De Boer, 2000).

Positie slachtoffer bij vorderen beschermingsbevel

De positie van het slachtoffer met betrekking tot het opleggen van beschermingsbevelen verschilt naar gelang de juridische grondslag (strafrechtelijk, bestuursrechtelijk en civielrechtelijk). De mogelijkheden ter bescherming van het slachtoffer door het opleggen van straat- en contactverboden binnen het strafproces zijn vergroot. Het slachtoffer heeft echter geen zeggenschap over het inzetten van een beschermingsbevel binnen het strafproces; slachtoffers hebben geen wettelijk vastgelegde positie om een strafrechtelijk beschermingsbevel te vorderen. Wel kunnen slachtoffers aan de officier van justitie verzoeken om een straat of contactverbod bij een voorgenomen besluit tot een sepot of om het te vorderen bij de rechter. Het huisverbod wordt doorgaans na een melding van huiselijk geweld bij de politie opgelegd en het slachtoffer neemt niet het initiatief tot het opleggen van een huisverbod; er is uitdrukkelijk geen toestemming vereist van het slachtoffer voor het opleggen

18 Wet van 9 oktober 2008, houdende regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat. *Staatsblad*, 2008, 421, 1-5.

van een huisverbod omdat het de verantwoordelijkheid van de burgemeester is zorg te dragen voor veiligheid. Toch heeft het slachtoffer wel de mogelijkheid een huisverbod te verzoeken door een bestuursrechtelijke beschikking aan te vragen op grond van de Awb (artikel 4:1 en verder Awb). In geval van een straat- en contactverbod via het civiele recht heeft alleen het slachtoffer zeggenschap; zij of hij dient in de hoedanigheid van eiser de zaak aanhangig te maken.

Overige beschermingsmaatregelen

Naast de maatregelen die een contact of straatverbod behelzen, zijn er een aantal regelingen die bescherming bieden tegen bedreigingen en geweld. De regeling voor bedreigde getuigen is een voorziening ter bescherming van het slachtoffer die als getuige wordt bedreigd of geïntimideerd. Voor de bedreigde getuige geldt het programma Getuigenbescherming (Besluit getuigenbescherming). De beschermingsmaatregelen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit het elektronisch beveiligen van een woning, het verzorgen van een (tijdelijk) verblijf elders of het verschaffen van een tijdelijke identiteit (Maatregel 2.1.5). De mogelijkheid om beschermd aangifte te doen, dat wil zeggen dat de personalia van de aangever niet in het proces-verbaal worden vermeld en domicilie op het politiebureau of elders wordt gekozen, zorgt ervoor dat het slachtoffer niet traceerbaar is voor de verdachte (Maatregel 2.1.1). En de al eerder genoemde maatregel ‘Correcte bejegening en passende opvang en verblijfsomgeving in gerechtgebouwen’ (Maatregel 2.1.7) zorgt ervoor dat slachtoffer en verdachte elkaar niet hoeven tegen te komen waarmee escalatie kan worden voorkomen.

3.3 Specifieke regelingen voor kwetsbare slachtoffers

De Richtlijn minimumnormen verplicht tot het nemen van specifieke beschermingsmaatregelen voor kwetsbare slachtoffers, zowel als het gaat om het voorkomen van secundaire victimisatie als om voorkomen van herhaald slachtofferschap. We gaan in op kinderen als slachtoffer, slachtoffers mensenhandel, en slachtoffers van familiaal en seksueel geweld.

Kinderen als slachtoffer

Artikel 39 IVRK regelt dat de overheid alle passende maatregelen neemt ‘ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik, foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.’ Minderjarigen hebben verder bijvoorbeeld op basis van art. 19 IVRK het

recht op bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing en de overheid staat in voor de preventie hiervan. Hoewel dit niet als dusdanig aan bod komt in het IVRK, wordt in hoofdstuk 14 van de VN richtlijnen ter bescherming van kindslachtoffers en -getuigen (2005) wel uitdrukkelijk ingegaan op de preventie van herhaald slachtofferschap (Vynckier, Wolthuis en Desmet 2013; Wolthuis, 2012).

Minderjarigen verschillen van meerderjarige slachtoffers in hun rechtspositie; zij zijn afhankelijk van een ander (hun wettelijk vertegenwoordiger of vertrouwenspersoon) in het doen van aangifte. De wettelijk vertegenwoordiger kan bovendien de pleger zijn, of een tegengesteld belang hebben. Daarnaast kan het voor minderjarigen nog moeilijker zijn om in te schatten wat de juridische en sociale gevolgen zullen zijn van het doen van aangifte.¹⁹

Diverse Nederlandse regelingen maken melding van de bijzondere positie van minderjarigen, zoals in de Aanwijzing huiselijk geweld en eergerelateerd geweld waarin staat vermeld dat kinderen alleen gehoord mogen worden als dit noodzakelijk is voor het bewijs. Het belang van het kind om niet gehoord te worden staat voorop (Wolthuis & Stappers-Karpinska, 2006). In de Aanwijzing auditief en audiovisueel registreren van verhoren van aangevers, getuigen en verdachten (2013) wordt onder meer bepaald dat kinderen onder de 12 jaar in een kindvriendelijke ruimte moeten worden verhoord, om de negatieve impact van een strafrechtelijk verhoor zo veel mogelijke te voorkomen (Maatregel 1.2.1). In de Aanwijzing mensenhandel (2011) wordt bepaald dat de nodige maatregelen moeten worden genomen om minderjarigen te beschermen.

Slachtoffers mensenhandel

Een multidisciplinaire benadering van de aanpak van mensenhandel, waarin het slachtoffer centraal staat, wordt noodzakelijk geacht op grond van de Europese verdragen en richtlijnen. De bescherming van slachtoffers moet worden gewaarborgd in de hele keten waarin diverse instellingen en organisaties verantwoordelijkheden hebben. Hiertoe zal een nationaal verwijzingsmechanisme (National Referral Mechanism) worden opgesteld, waarin de verantwoordelijkheden van instellingen en organisaties en procesafspraken worden vastgelegd. Doel ervan is de hulp en bescherming aan slachtoffers van mensenhandel te verbeteren.²⁰ Er wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende groepen slachtoffers met een verschillende behoefte aan hulp en bescherming.

19 Aanwijzing Opsporing en vervolging inzake kindermishandeling. Staatscourant 2010, nr. 16597 (22 oktober 2010).

20 Een interdepartementale project is gestart met het ontwikkelen van het verwijzingsmechanisme, zo komt uit de behandeling op 5 november 2013 van het wetsvoorstel 33 309 in de Eerste Kamer naar voren. Zie ook: Nationaal rapporteur Mensenhandel, Negende rapportage 293.

Een belangrijke beschermingsmaatregel is de verblijfsregeling voor buitenlandse slachtoffers zonder verblijfsvergunning. De politie dient bij de geringste aanwijzing van mensenhandel het slachtoffer te wijzen op de mogelijkheid van het doen van aangifte waarbij gebruik kan worden gemaakt van een bedenktijd van maximaal drie maanden. De aangifte of het op andere wijze verlenen van medewerking wordt ambtshalve aangemerkt als een aanvraag voor een tijdelijke verblijfsvergunning, waarbij toegang tot (opvang)voorzieningen mogelijk is. Het is ook mogelijk om in aanmerking te komen voor een tijdelijke verblijfsvergunning zonder medewerking te verlenen aan het strafrechtelijk onderzoek onder voorwaarde dat sprake is van ernstige bedreiging of vanwege medische of psychische beperkingen (verblijfsvergunning wegens humanitaire redenen). Dit is vastgelegd in de Verblijfsregeling Mensenhandel paragraaf B8/3 Vreemdelingenencirculaire 2000²¹ (Maatregel 2.2.4).

Slachtoffers van mensenhandel hebben recht op juridische en praktische ondersteuning, en een veilige en geschikte opvang.²² De toenemende verscheidenheid in doelgroepen stelt specifieke eisen aan de diversiteit van de opvangplekken. De Centrale opvang slachtoffers mensenhandel biedt zowel opvang en gespecialiseerde begeleiding aan buitenlandse meerderjarige slachtoffers. Daarnaast zijn andere vormen van opvang en begeleiding opgezet, zoals BLinN met onder meer een maatjesproject, IOM voor ondersteuning bij terugkeer of Perspectief voor alleenstaande (ex)minderjarige vreemdelingen. Ook voor slachtoffers van loverboys zijn verschillende opvang en begeleidingsprojecten. (Lünnemann, Goderie & Tierolf, 2010; Goderie & Boutellier, 2012; Nationaal Rapporteur Mensenhandel, 2013; Verwijs et al., 2011; Adviescommissie Vreemdelingenzaken, 2009; Geurts et al., 2006).

Slachtoffers van familiaal geweld en seksueel geweld

Slachtoffers van familiaal geweld (of huiselijk geweld) vormen een extra kwetsbare groep omdat het doorgaans om herhaald geweld gaat en slachtoffer en dader een intieme relatie met elkaar hebben. Het kan gaan om partnergeweld, maar ook om kindermishandeling of geweld van adolescenten naar hun ouders. De aanpak van huiselijk geweld is, evenals de aanpak van mensenhandel, multidisciplinair, met samenwerking en afstemming tussen strafrechtketen en de hulpverleningsketen. De ketensamenwerking kan in een Veiligheidshuis plaatsvinden, zoals in Tilburg of Rotterdam. De gemeente heeft op grond van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) de regie in

21 De Wet Modern Migratiebeleid heeft ertoe geleid dat de Vreemdelingenencirculaire is aangepast, waardoor de B9 regeling nu in paragraaf B8/3 staat.

22 Gemeenten hebben een taak in het bieden van huisvesting aan slachtoffers met een tijdelijke verblijfsvergunning.

de aanpak van huiselijk geweld. Er is een dekkend stelsel van Steunpunten Huiselijk Geweld (Lünnemann, Goderie & Tierolf, 2010; Maas- de Waal, 2006).

In de Aanwijzing huiselijk geweld en eengerelateerd geweld (2010) wordt de nadruk gelegd op het voorkomen van herhaling van geweld. Dit komt tot uiting in de verschillende uitgangspunten die worden genoemd, zoals het acuut (doen) stoppen van (dreiging van) huiselijk geweld en eengerelateerd geweld, het voorkomen van recidive door middel van gerichte interventies en het waarborgen van veiligheid van het slachtoffer, in het bijzonder het minderjarige slachtoffer. De Aanwijzing heeft daarom oog voor beschermingsmaatregelen. De politie moet bijvoorbeeld aan het slachtoffer vragen of zij of hij een straat- of contactverbod wil. Ook dient de politie te wijzen op de mogelijkheid om domicilie te kiezen op het politiebureau en dient zij erop toe te zien dat adresgegevens niet in het proces-verbaal vermeld staan. Als het slachtoffer zich bevindt op een schuiladres mogen adresgegevens nooit in het proces-verbaal worden opgenomen. Ook is er de mogelijkheid van een speciale code bij de meldkamer, zodat de meldkamer weet dat direct gereageerd moet worden als er een melding op dat adres binnenkomt. Als voor de veiligheid van het slachtoffer wordt gevreesd kunnen maatregelen genomen worden in het kader van het Stelsel Bewaken en Beveiligen. Deze maatregel geldt voor alle slachtoffers. In de Aanwijzing Beveiligen van personen, objecten en diensten²³ wordt bovendien expliciet aandacht gegeven aan dreiging van ernstig geweld in geval van huiselijk geweld of eengerelateerd geweld. Op grond van informatie van Steunpunten huiselijk geweld en projecten eengerelateerd geweld over acute dreiging bij het bevoegd gezag (hoofddofficier van justitie), kunnen maatregelen worden genomen (Maatregel 2.1.6).

Naast deze strafrechtelijke beschermingsmaatregelen, is er sinds 2009 de mogelijkheid tot het opleggen van een huisverbod in geval van huiselijk geweld, zoals hiervoor uiteen gezet (paragraaf 3.2.1). Ook bestaat er binnen (centrum)gemeenten de voorziening AWARE (Abused Women's Active Response Emergency), een alarmsysteem ontwikkeld om mishandelde vrouwen (en eventueel de kinderen) te beschermen als zij worden bedreigd door hun (ex) partner (Maatregel 2.2.2). Het is een beschermingsmaatregel gekoppeld aan hulpverlening. Via een elektronisch alarmsysteem bij het slachtoffer thuis kan het slachtoffer op het moment van bedreiging via een druk op de knop verbinding maken met de meldkamer van de politie (Janssen, Wentzel & Vissers, 2009; Balogh et al., 2008). Slachtoffers van huiselijk geweld kunnen terecht bij Steunpunten Huiselijk geweld, residentiële opvang en begeleid wonen. Specifiek voor kindermishandeling is de ingang Bureau Jeugdzorg en

23 Stcrt. 2013, 8059.

daarbinnen het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).²⁴ (Maatregel 2.2.3) Voor kinderen die getraumatiseerd zijn door (seksueel) geweld thuis zijn er sinds enkele jaren multidisciplinaire centra, de Kinder- en Jeugdtraumacentra (KJTC), bijvoorbeeld in Haarlem en Leeuwarden. Er is een divers aanbod aan vormen van ondersteuning voor slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties (Lünnemann, Goderie & Tierolf, 2010).

Slachtoffers van seksueel geweld vormen een specifieke kwetsbare groep. Hoewel seksueel geweld doorgaans plaatsvindt tussen mensen die elkaar kennen, is er lang niet altijd sprake van seksueel geweld in huiselijke kring en onderscheidt de bescherming van slachtoffers van zedendelicten zich van slachtoffers van huiselijk geweld. Slachtoffers van seksueel misbruik zijn vaak ernstig getraumatiseerd. Mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking zijn extra kwetsbaar (Berlo & Höing, 2006; Berlo et al., 2011). Een zorgvuldige bejegening binnen het strafproces is daarom van groot belang, zowel om negatieve effecten op het vertrouwen van het slachtoffer te voorkomen (in zichzelf, het rechtssysteem) als om secundaire traumatisering te voorkomen. Het gaat vaak om complexe juridische problematiek, zoals ook in de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik (2010A026) wordt aangegeven. Zeker bij slachtoffers van seksueel geweld bestaat het gevaar dat het gesprek met de politie, ook het informatieve gesprek (dat vooraf gaat aan het doen van aangifte), als een verhoor wordt ervaren door slachtoffers (Wijers & de Boer, 2010).

Er zijn verschillende beschermende maatregelen specifiek voor slachtoffers van zedendelicten. Slachtoffers kunnen een op maat behandeling krijgen. Volgens de Aanwijzing moeten slachtoffers erop gewezen worden dat een gesprek mogelijk is met de officier van justitie / advocaat-generaal, de mogelijkheid van een schriftelijke slachtofferverklaring of gebruik te maken van het spreekrecht op de zitting. Dit kan bijdragen aan het voorkomen van secundaire victimisatie, zoals in paragraaf 3.1.1 is aangegeven (Maatregel 1.2.2). Slachtofferhulp biedt professionele steun door een casemanager in geval van ernstig seksueel geweld (in plaats van steun door een vrijwilliger). Voor slachtoffers van seksueel geweld is een versnipperd hulpaanbod (Meintser & Van Beek, 2006). Het hulpaanbod in de acute fase is vaak onvoldoende of met veel overlap. Sinds 2012 zijn daarom verschillende initiatieven genomen om tijdens de acute fase tot een goede samenwerking te komen tussen psychosociale hulp, medische hulp en forensisch onderzoek (Vanoni et al., 2013; Goderie & Flikweert, 2012). Deze voorzieningen waardoor hulp aan seksueel geweldslachtoffers en forensisch opsporingsonderzoek op elkaar

24 In het kader van de decentralisatie komt er een samenwerkingsvorm voor SHG en AMK.

worden afgestemd in de acute fase na een verkrachting of aanranding, kunnen van belang zijn ter voorkoming van secundaire victimisatie.

Overige regelingen

Er zijn twee maatregelen ter beveiliging van bedrijven en huizen, die niet gelden voor de zogenaamde kwetsbare slachtoffers, maar wel relevant zijn om te noemen. Het gaat om het Politiekeurmerk Veilig Wonen (Maatregel 2.2.6), dat als doel heeft inbraakpreventie door bedrijven en particulieren te stimuleren. Ook is er een tijdelijke regeling gericht op slachtoffers van overvallen. Zij kunnen een tegemoetkoming krijgen in het treffen van beveiligingsmaatregelen (Maatregel 2.2.5).

3.4 *Reflectie vanuit het veld*

In deze paragraaf geven wij het commentaar van de geraadpleegde praktijkdeskundigen weer. Zien zij hiaten in het stelsel van maatregelen en knelpunten in de uitvoering?²⁵

Nauwelijks hiaten

Uit het commentaar van de praktijkdeskundigen komt naar voren dat er zich in ons land een fijnmazig stelsel aan maatregelen en voorzieningen voor slachtoffers heeft ontwikkeld, dat in de praktijk volgens de geïnterviewden vrij aardig functioneert. Vooral in het strafproces raakt de positie van het slachtoffer in algemene zin steeds beter verankerd, mede ter voorkoming van secundaire victimisatie. Binnen de organisaties die werkzaam zijn in de strafrechtspleging dringt steeds sterker het besef door dat het slachtoffer een zorgvuldige behandeling behoeft. Daarbij is er ook aandacht voor de rechtspositie van specifieke en/of kwetsbare slachtoffers.

Er worden geen fundamentele hiaten in het stelsel aan maatregelen en voorzieningen gesignaleerd. Wel worden enkele aanvullingen genoemd door de deskundige van het Schadefonds Geweldsmisdrijven en de slachtofferadvocaat. Zo wijzen zij er op dat als politie, Openbaar Ministerie, en Slachtofferhulp Nederland de rechten van slachtoffers niet naleven, een sanctie ontbreekt. Er zou in dit verband een klachtenregeling kunnen worden ingevoerd op basis waarvan slachtoffers op eenvoudige wijze een (beperkte) vergoeding zouden kunnen krijgen. Het is nu wel mogelijk dat het slachtoffer een vergoeding krijgt in geval hij of zij zich niet kan voegen in het strafproces door een omissie van het Openbaar Ministerie (Aanwijzing 2008A016) of doordat Slachtofferhulp Nederland verwijtbaar niet de juiste ondersteuning

25 Over de uitvoering van de slachtoffermaatregelen en de mate van tevredenheid daarover zie in algemene zin: Resultaten monitor slachtofferondersteuning. Brief Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 4 september 2013. Voor de monitor zie: Timmermans et al., 2012 en 2013.

heeft geboden, maar dit ontbreekt voor de algemene slachtofferzorg. In het verlengde van voorgaande stellen zij dat de aanspraken en rechten van het slachtoffer vaak nog te algemeen en vrijblijvend zijn geformuleerd waardoor die in de praktijk onvoldoende afdwingbaar zijn. Ook wijzen zij er op dat het slachtoffer geen voorschot kan krijgen zolang het vonnis nog niet onherroepelijk is.

Knelpunten in de uitvoering

De praktijkdeskundigen signaleren een aantal knelpunten in de dagelijkse toepassing van de maatregelen en voorzieningen. Het gaat dan vooral om praktische knelpunten, die grotendeels samenhangen met de bestaande organisatiecultuur binnen de politie, het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak.

Zo signaleren zij dat de aandacht voor het slachtoffer (in het strafproces en daarbuiten) niet altijd vanzelfsprekend is en in de dagelijkse en drukbezette gang van zaken het slachtoffer nog te vaak op het tweede plan komt. Slachtofferhulpverleners brengen naar voren dat de kwaliteit van de informatievoorziening nog te zeer wisselt per organisatieonderdeel van politie en Openbaar Ministerie en dat de ontvangstruimten op de rechtbanken voor verdere verbetering vatbaar zijn. Hoewel slachtoffers van ernstige delicten recht hebben op meer persoonlijk maatwerk in de bejegening door politie en Openbaar Ministerie wordt dit in de praktijk niet altijd waargemaakt. De geraadpleegde deskundigen van de zijde van het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak erkennen dit: zij stellen dat de positie van het slachtoffer de laatste jaren aanzienlijk is verbeterd, maar wijzen tegelijkertijd op praktische en budgettaire beperkingen. In zoverre kan worden gesproken van een inherente spanning tussen de wensen van de belangenbehartigers van slachtoffers en de (wettelijke en praktische) mogelijkheden van de betreffende overheidsorganisaties.

Enkele praktijkdeskundigen wijzen op het belang van mediation en herstelrecht in het kader van slachtofferzorg. Juist deze methoden bieden naar hun mening passende mogelijkheden voor slachtoffers om de zaak achter zich te laten, op een meer informele (gedejuridiseerde) wijze. Dit vermindert volgens hen de kans op secundaire victimisatie.

Andere praktijkdeskundigen zijn van mening dat de ouders/verzorgers van minderjarige kinderen die slachtoffer zijn geworden van een ernstig misdrijf, ook als slachtoffer zouden moeten worden aangemerkt als zij zelf ernstige materiële of immateriële schade hebben ondervonden als gevolg van het feit dat hun kind slachtoffer is van een ernstig misdrijf.

Tot slot wijzen nog enkele op de positie van het Nederlandse slachtoffer van een misdrijf in het buitenland. Deze zou, vooral om praktische redenen, onvoldoende aanspraak kunnen maken op de hem of haar toekomende rechten als slachtoffer. Het Schadefonds Geweldsmisdrijven heeft op dit punt slechts een beperkte taak (art. 18a Wet Schadefonds Geweldsmisdrijven).

Knelpunten in de bescherming van kwetsbare slachtoffers

Uit de gesprekken met praktijkdeskundigen komen enkele knelpunten naar voren met betrekking tot kwetsbare slachtoffers. Allereerst zijn er weinig maatregelen specifiek voor jeugdige slachtoffers. Er is bijvoorbeeld wel aandacht voor kindvriendelijke verhoren van jeugdige slachtoffers en specifieke kindvriendelijk verhoorruimtes, maar minder voor bijvoorbeeld het waarborgen van de privacy van jeugdige slachtoffers. Aan de in de Europese richtlijn genoemde extra bescherming van de privacy van jeugdige slachtoffers zou beter tegemoet gekomen kunnen worden door minderjarige slachtoffers niet meer met hun naam, maar door middel van een codering aan te duiden. Dit zou moeten gebeuren op de zitting, bij de aangifte en in het dossier, zodat de identificatie van het minderjarige slachtoffer voor het publiek wordt voorkomen. Dit zou kunnen bijdragen aan het voorkomen van secundaire victimisatie, zo brengt de slachtofferadvocatuur naar voren. Er ontbreken verder specifieke maatregelen ter voorkoming van herhaald slachtofferschap bij jeugdigen, aldus een jeugddeskundige. De politie wijst er in dit verband op dat in geval van kinderporno het beeldmateriaal niet van internet kan worden verwijderd en het slachtoffer daarom vele jaren later daar nog schade van kan ondervinden.

Ten tweede wordt over slachtoffers van zedenmisdrijven naar voren gebracht dat zij een bijzondere rechtspositie hebben op grond van de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik. Er wordt niet gesproken van slachtoffer, maar van aangever omdat voor deze problematiek niet het verhaal van het slachtoffer als waar wordt aangenomen, maar eerst een onafhankelijk onderzoek moet plaatsvinden. Hoewel slachtoffers recht hebben op een advocaat, mist volgens de slachtofferadvocatuur een automatische toevoeging van een advocaat. Zij wijzen op het belang van landelijke invoering van de JOS-piketten (Juridische Opvang Slachtoffers). Zij achten het van belang dat deze slachtoffers beter juridisch worden ondersteund. Immers, slachtoffers van zedendelicten worden op grond van de Aanwijzing beschouwd als aangever (en niet als slachtoffer) en hebben volgens de Aanwijzing geen recht op een kopie van hun aangifte. Automatische juridische ondersteuning zou secundaire victimisatie kunnen voorkomen (Zie ook: Korver, 2012; Wijers & De Boer, 2010; Lünemann 2013).

Tot slot wijzen verschillende praktijkdeskundigen er op dat de toegang tot beschermende maatregelen, waaronder schadevergoeding, zeker voor kwetsbare of minder mondige slachtoffers, zoals minderjarigen en mensen met een verstandelijke beperking, niet vanzelfsprekend is. Deze groepen weten doorgaans minder gemakkelijk toegang te vinden tot het recht en veelal zijn aangewezen op (rechts) hulpverleners om gebruik te maken van deze maatregelen en voorzieningen.

3.5 *Conclusie*

Nederland kent verschillende maatregelen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap. De positie van het slachtoffer in het strafproces is de afgelopen decennia verstevigd en heeft een wettelijke basis gekregen. Er is recht op slachtofferzorg. De mogelijkheden tot het krijgen van een schadevergoeding binnen het strafproces zijn uitgebreid en er zijn vangnetten voor het verkrijgen van schadevergoeding gecreëerd. Daarnaast zijn er meer mogelijkheden gekomen om slachtoffers te beschermen tegen hernieuwde inbreuken op zijn of haar lichamelijke en seksuele integriteit of persoonlijke vrijheid door het opleggen van straat- en contactverboden, de zogenaamde beschermingsbevelen. Binnen het strafrecht zijn veel verschillende modaliteiten, daarnaast zijn er ook enkele bestuursrechtelijke en civielrechtelijke mogelijkheden. Ook zijn er regelingen die bescherming bieden tegen bedreiging en geweld die samenhangen met de positie van het slachtoffer in het strafproces, als getuige, aangever of ten tijde van de zitting. Er zijn bovendien regelingen specifiek voor kwetsbare personen, zoals voor slachtoffers van mensenhandel, familiaal geweld en seksueel geweld en voor jeugdigen. Praktijkdeskundigen signaleren nauwelijks hiaten in het stelsel van maatregelen. Wel zien zij enkele knelpunten in de uitvoering.

4 *Slotbeschouwing*

In deze slotbeschouwing kijken we terug op de (wettelijke) maatregelen en voorzieningen in het licht van het voorkomen van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap.

Wij hebben in totaal 34 maatregelen en voorzieningen geïnventariseerd, waarvan 20 met het oog op het voorkomen van secundaire victimisatie en 14 ter voorkoming van herhaald slachtofferschap. Van alle maatregelen en voorzieningen is ongeveer de helft voor een specifieke groep slachtoffers. (Zie Bijlage 1.)

4.1 *Algemene indruk*

Nederland heeft een fijnmazig netwerk ontwikkeld voor slachtoffers van strafbare feiten. Ook zijn de nodige maatregelen en voorzieningen getroffen ter ondersteuning van specifieke groepen slachtoffers, zoals slachtoffers van ernstige gewelds- of zedendelicten, mensenhandel en familiaal geweld, evenals maatregelen gericht op minderjarigen en functionarissen die slachtoffer zijn geworden in de uitoefening van een publieke taak.

In de dagelijkse uitvoering zijn er praktische en budgettaire beperkingen; er is een (inherente) spanning tussen de wensen van belangenbehartigers van slachtoffers en de (wettelijke en praktische) mogelijkheden van de betreffende overheidsorganisaties, zoals in hoofdstuk 3.4 is beschreven. Daarnaast maakt het stelsel, zoals dit naar voren komt uit het overzicht aan maatregelen en voorzieningen, wat ons betreft een verbrokkelde indruk, althans wat betreft de maatregelen buiten het wettelijke strafrechtelijke kader. Dat lijkt zich op ad hoc basis en aan de hand van casuïstiek te hebben ontwikkeld. Een duidelijke samenhang, meer in het bijzonder een onderliggende visie op (de ontwikkeling van) het stelsel aan maatregelen en voorzieningen, lijkt te ontbreken. Het verdient daarom aanbeveling een kader te ontwikkelen op basis waarvan het stelsel van maatregelen en voorzieningen zich meer samenhangend kan ontwikkelen. Daarmee kan, ook voor critici van het huidige slachtofferbeleid (waarvan wij een deel als praktijkdeskundige hebben geraadpleegd), duidelijkheid worden verschaft waar de rechten en plichten

van het slachtoffer worden begrensd door de rechten en plichten van de verdachte en de praktische mogelijkheden van de betreffende organisaties.

4.2 *Ruimte voor verdere verbetering*

Uit de inventarisatie en gesprekken met het veld komen drie punten naar voren die zouden moeten worden meegenomen in de onderliggende visie op (de verdere ontwikkeling van) het stelsel aan maatregelen en voorzieningen: de toegang tot de maatregelen, de positie van het slachtoffer ten aanzien van beschermingsbevelen, en dejuridisering.

Uit de gesprekken met de praktijkdeskundigen kan worden afgeleid dat de maatregelen en voorzieningen voor slachtoffers nog een te vrijblijvend karakter hebben. De toegang tot deze maatregelen en voorzieningen is niet vanzelfsprekend, in het bijzonder voor kwetsbare of minder mondige slachtoffers, zoals minderjarigen en mensen met een verstandelijke beperking. De praktijk wijst immers uit dat deze groepen minder gemakkelijk toegang vinden tot het recht en veelal zijn aangewezen op (rechts) hulpverleners om gebruik te maken van deze maatregelen en voorzieningen. Met andere woorden, de (verbetering van de) toegankelijkheid van de maatregelen en voorzieningen is een punt van aandacht, dat mogelijk nader onderzocht zou moeten worden.

Een tweede punt dat kan worden afgeleid uit de inventarisatie is de mate van zeggenschap van het slachtoffer over maatregelen die haar of zijn veiligheid betreffen (nb: het gaat hier niet de invloed van het slachtoffer op de strafoplegging). Zeker als het gaat om de positie in het strafproces is de vraag of de positie van het slachtoffer met betrekking tot het opleggen van beschermingsbevelen niet moet worden versterkt. Binnen het strafproces hebben slachtoffers geen wettelijk vastgelegde positie om een strafrechtelijk beschermingsbevel te vorderen. Zij kunnen hiertoe alleen een verzoek richten aan de officier van justitie. Wij bepleiten een nader doordenken van de mogelijkheid om de positie van het slachtoffer te versterken als het gaat om de beschermingsbevelen binnen het strafproces. Een mogelijkheid zou kunnen zijn de bevoegdheid tot het vorderen van een straat- of contactverbod onder te brengen bij de regeling van benadeelde partij; naast een schadevergoeding zou dan ook een beschermingsbevel kunnen worden gevorderd (zie ook Lünemann, 1996).

Tot slot kan uit de inventarisatie en veldgesprekken een roep om dejuridisering worden afgeleid. Zo bieden mediation en herstelrecht in het kader van slachtofferzorg interessante mogelijkheden voor slachtoffers om de zaak achter zich te laten op een meer informele (gedejuridiseerde) wijze. Dit kan

het risico op secundaire victimisatie verminderen. Met de recente pilots mediation en herstelbemiddeling in het strafrecht wordt een goede impuls gegeven aan deze ontwikkeling.

Geraadpleegde publicaties

Aa, S., van der, K., Lens, F., Klerx, A., Bosma en M. van den Bosch (2012). *Aard, omvang en handhaving van beschermingsbevelen. Deel 1: wettelijk kader en handhaving*. Tilburg: Intervict.

Adviescommissie Vreemdelingenzaken (2009). *De mens beschermd en de handel bestreden. Een advies over een evenwichtig beschermingsregime voor slachtoffers van mensenhandel*. Den Haag.

Averdijk, M. (2009). *The Age-Victimization Curve: The Applicability of the Accelerated Design of the NCVS* (NSCR-2009-1). Amsterdam: NSCR.

Balogh, L.J. van Haaf & Römkens, R. (2008) *Tot hier en niet verder. De effectiviteit van AWARE in vergelijking met een 112+ aanpak van belaging*. Tilburg: IVA/Universiteit Tilburg.

Berlo, W. van, Haas, S. de, Oosten, N. van, Dijk, L. van, Brants, L., Tonnon, S. & Storms, O. (2011). *Beperkt weerbaar. Een onderzoek naar seksueel geweld bij mensen met een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperking*. Utrecht: Rutgers WPF/MOVISIE.

Berlo, W. van & Höing, M. (2006). Seksuele victimisatie. In: F. Bakker & I. Vanwesenbeeck (Red.). *Seksuele gezondheid in Nederland 2006* (pp. 139-156) (RNG-studies 9). Delft: Eburon.

Boom, A. ten, & Kuijpers, K.F., m.m.v. Moeme, M.H. (2008). *Behoeften van slachtoffers van delicten. Een systematische literatuurstudie naar behoeften zoals door slachtoffers zelf geuit*. Tilburg/Den Haag: Intervict/Boom.

Eggen, A.Th.J. & Kessels, R.J. (2013). Misdrijven en opsporing. In: Kalidien, S.N. & De Heer- de Lange, N.E. (red), *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2012*. Den Haag: CBS, WODC, Raad voor de Rechtspraak. Boom Lemma Uitgevers.

Farrall, G. & Pease, K. (2001). *Repeat victimisation*. Monsey, New York: Criminal Justice Press.

Geurts, E., Terpstra, L., Dijke, A. van & Berger, M. (2006). *De betovering verbroken. Methodiek preventie en aanpak meidenprostitutie*. Amsterdam: NIZW Jeugd.

Goderie, M., & Boutellier, H., m.m.v. Wijers, M., Drost, L., Vandenbroucke, M. (2009). *Het slachtoffer en zijn ketens. Een studie naar mensenhandel in strafrechtelijk perspectief*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Goderie, M. & Flikweerd, M. (2012). *Zorgcoördinatie voor slachtoffers van verkrachting in Amsterdam. Verslag van een pilot*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Groenhuijsen, M.S. (2004). Herhaald slachtofferschap : een victimologisch begrip met grote crimineel-politieke betekenis. *Delikt en Delinkwent*, vol. 34, afl. 2, pag. 111-118.

Integrale Veiligheidsmonitor 2011.Landelijke rapportage. Den Haag: CBS/ Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Janssen, H., Wentzel, W. & Vissers, B. (2009). Basisboek Huiselijk geweld, signaleren, melden, aanpakken. Bussum: Coutinho

Korver, R. (2012). *Recht van spreken. Slachtoffers in het Nederlandse strafproces*. Amsterdam/Antwerpen: De Arbeiderspers.

Kunst, M.J.J., Van Dijk, J.J.M., Pemberton, A. & Bruinsma, M.Y.(2008). *Preventie van herhaald slachtofferschap*.

Kwakman, N.J.M. (2012). Europa en slachtoffers van delicten, *Strafblad: tijdschrift voor wetenschap en praktijk* (themanummer: Het Slachtoffer), afl. 4, september 2012, 265-275.

Lens, K. Pemberton, A. & Groenhuijsen, M. (2010). Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers? Tilburg: INTERVICT.

Lünnemann, K.D. (1996). *Vrouwenmishandeling afgedaan? Strafrechtelijke regulering van mannelijk geweld tegen vrouwen in de privésfeer. Dissertatie*. Deventer: Gouda Quint.

Lünnemann, K.D. & Piechocki, D.J.G. (2001). *Seksueel geweld betaald gezet. Juridische gids civiel- en strafrechtelijke schadevergoedingsmogelijkheden*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.

Lünnemann, K.D., R. Römken & Th. De Roos (2008) Wie slaat die gaat, *NJB*, nr. 15, p. 940-946.

Lünnemann, K.D. Goderie M. & Tierolf, B. (2010). *Geweld in afhankelijkheidsrelaties. Ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van hulp en opvang*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Lünnemann, K.D. (2013). Hoe groot is de schade van seksueel geweld. in: M. Groenhuijsen, T. Kooijmans & J. Ouwerkerk (Red.), *Roosachtig strafrecht. Liber amoricum Theo de Roos*. Deventer: Kluwer, p. 375-384.

Maas-de Waal, C.J. (2006). *Voorzieningen voor slachtoffers van misdrijven. Gebruik, bereik en draagvlak*. Den Haag: SCP.

Meintser, N. & Van Beek, I. (2006). *Aanpak van seksueel geweld in Nederland. Stand van zaken & aanbevelingen voor beleid. Onderzoek, preventie en hulpverlening*.

Menard, S. (2000). The “normality” of repeat victimization from adolescence through early adulthood. *Justice Quarterly*, 17 (3), 543-574.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2013). *Negende rapportage Nationaal rapporteur Mensenhandel*. Den Haag.

Ministerie van Justitie (2013). *Recht doen aan slachtoffers*. Den Haag.

Pease, K. (1998). *Repeat victimization: taking stock. Crime detection and prevention series paper 90*. London: Home Office.

Reemst, L. van, Fischer, T & Dongen, S. van, (2013). *Risicofactoren voor herhaald slachtofferschap. Een literatuurscan*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Rokven, J., Ruiter, S. & Tolsma, J. (2013). Dader, slachtoffer of beide? *Tijdschrift voor Criminologie*, 55(3), 278-298.

Schreienberg, A.K.B.M. de Vaan, M.C. Vanoni & Homburg G.H.J. (2010). *Procevaluatie Wet tijdelijk huisverbod*, Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek

Timmermans, M, Tillaart, J. van den & Homburg, G. (2012). *Eerste meting slachtoffermonitor. Ervaringen van slachtoffers met justitiële slachtofferondersteuning: Deel 1: politie*. Amsterdam: Regioplan

Timmermans, M, Tillaart, J. van den & Homburg, G.H.J. (2013). *Eerste meting slachtoffermonitor. Ervaringen van slachtoffers met justitiële slachtofferondersteuning: Deel 2: Openbaar ministerie, rechtspraak en Slachtofferhulp Nederland*. Amsterdam: Regioplan

Vaan, K.B.M. de, M. Timmermans & Homburg, G.H.J. (2013). *Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie Wet tijdelijk huisverbod, Eindrapport*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek

Vanoni, M., Lünemann, K.d., Kriek, F., Drost, L. & Smits van Waesberghe, E. (2013). *Meerwaarde integrale opvang en hulpverlening aan slachtoffers van seksueel geweld*. Amsterdam/Utrecht: Regioplan Beleidsonderzoek /Verwey-Jonker Instituut.

Veiligheidsmonitor 2012. CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie

Verdonck, E., Cops, D., Pleysier, S. en Put, J. (2011). *Jongeren en geweld: dader- en slachtofferschap gemeten en beleefd*. Leuven: Acco.

Verwijs, L.M., Mein, A., Goderie, M., Harreveld, C. & Jansma, A., m.m.v. Drost, L. (2011). *Loverboys en hun slachtoffers. Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Vynckier, G., Wolthuis, A. & Desmet, N. (2013). Hoe serieus nemen ze mij? Politiecontacten in het licht van mensenrechten/kinderrechten, Mensenrechten en politie. *Cahiers Politiestudies* (2) 7, p.151-179

Waller, I. (2011). *Rights for Victims of Crime: Rebalancing justice*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Wittebrood, K. (2006). *Slachtoffers van criminaliteit. Feiten en achtergronden*. Den Haag, SCP.

Wijers, M. & Boer, M. de (2010). *Een keer is genoeg. Verkennend onderzoek naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces*. Rapport in opdracht van het WODC.

Wolthuis, A. (2012), *Herstelrecht, een kinderrecht, Voorstellen voor integratie van herstel in het hart van het jeugdstrafrecht (diss.)*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Wolthuis, A. & Stappers-Karpinska, B. (2006), Nog één keer Maikel, Bij verhoren moet belang van het kind voorop, *NJB*, nr. 36, p. 2067-2069.

Bijlage 1: Maatregelen en voorzieningen

In deze bijlage staan de maatregelen en voorzieningen, zoals besproken in hoofdstuk 3, in een overzicht bijeen, onderverdeeld naar regelingen ter voorkoming van secundaire victimisatie (paragraaf 1) en ter voorkoming van herhaald slachtofferschap (paragraaf 2). Binnen elke paragraaf komen eerst de maatregelen en voorzieningen die open staan voor alle slachtoffers aan bod of slachtoffers in een bepaalde hoedanigheid, zoals benadeelde partij of getuige, en vervolgens de regelingen voor een specifieke categorie slachtoffers die samenhangt met het soort delict, zoals slachtoffers van ernstige gewelds- of zedendelicten of functionarissen die een publieke taak verrichten.

De maatregelen en voorzieningen zijn beknopt beschreven en getypeerd volgens een vast stramien, namelijk:

- de naam van de maatregel of voorziening;
- de strekking van de maatregel of voorziening;
- het type maatregel, dat wil zeggen een wettelijke maatregel (strafrechtelijk, civielrechtelijk of bestuurlijk) of een voorziening;
- de betrokken organisaties bij de uitvoering en de organisatie die de beslissingsbevoegdheid heeft;
- de (wettelijke) grondslag van de maatregel of voorziening;
- eventuele bijzonderheden.

Overzicht van de maatregelen en voorzieningen

I Maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van secundaire victimisatie

1.1 Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

- 1.1.1 Correcte bejegening van het slachtoffer
- 1.1.2 Informatievoorziening aan het slachtoffer
- 1.1.3 Kennisname van processtukken
- 1.1.4 Toevoeging processtukken aan strafdossier
- 1.1.5 Bijstand aan het slachtoffers
- 1.1.6 Spreekrecht van het slachtoffer
- 1.1.7 Voeging als benadeelde partij in het strafproces
- 1.1.8 Bemiddeling tussen slachtoffer en verdachte/veroordeelde
- 1.1.9 Behandeling van de strafzaak met gesloten deuren
- 1.1.10 Correcte bejegening en een passende opvang en verblijfsomgeving in gerechtsgebouwen
- 1.1.11 Algemene ondersteuning van slachtoffers

1.2 Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

- 1.2.1 Opname van de aangifte of het verhoor
- 1.2.2 Ondersteuning van slachtoffers van levens-, ernstige gewelds- en zedendelicten
- 1.2.3 Ondersteuning van slachtoffers in de detailhandel
- 1.2.4 Ondersteuning van slachtoffers van identiteitsfraude
- 1.2.5 Ondersteuning van slachtoffers met een publieke taak
- 1.2.6 Financiële tegemoetkoming in de schade bij ernstige geweldsdelicten
- 1.2.7 Financiële tegemoetkoming in de schade als gevolg van openlijk groepsgeweld
- 1.2.8 Financiële tegemoetkoming in de schade als gevolg van een ongeval met een motorvoertuig
- 1.2.9 Financiële tegemoetkoming in de schade als gevolg van seksueel misbruik in jeugdzorg of een pleeggezin

- 2. *Maatregelen en voorzieningen voorkoming van herhaald slachtofferschap*
 - 2.1 **Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers**
 - 2.1.1 Beschermde aangifte
 - 2.1.2 Bijzondere voorwaarden in het kader van het strafproces (beschermingsbevelen)
 - 2.1.3 Een omgevings- of samenscholingsverbod (bestuursrechtelijk)
 - 2.1.4 Een omgevings- of contactverbod (civielrechtelijk)
 - 2.1.5 Geheimhouding identiteit (bedreigde) getuige & bescherming bedreigde getuige
 - 2.1.6 Beveiliging van personen (en/of woningen)
 - 2.1.7 Correcte bejegening en een passende opvang en verblijfsomgeving in gerechtsgebouwen
 - 2.1.8 Algemene ondersteuning van slachtoffers
 - 2.2 **Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers**
 - 2.2.1 Het tijdelijk Huisverbod
 - 2.2.2 AWARE
 - 2.2.3 Maatregelen van kindbescherming
 - 2.2.4 Tijdelijke verblijfsvergunning voor (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel
 - 2.2.5 Subsidieregeling Overvallen
 - 2.2.6 Politiekeurmerk Veilig Wonen

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.1 Correcte bejegening van het slachtoffer

Strekking maatregel:

Slachtoffers dienen, in het kader van de strafrechtspleging, correct en zorgvuldig te worden bejegend door betrokken organisaties. De officier van justitie ziet daar op toe.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

De politie, het Openbaar Ministerie, de Rechtspraak en Slachtofferhulp Nederland.

Grondslag:

Artikel 51a, tweede lid, Wetboek van Strafvordering.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.2 Informatievoorziening aan het slachtoffer

Strekking maatregel:

Het slachtoffer wordt desgewenst geïnformeerd door de politie en het Openbaar Ministerie over het verloop van de strafzaak. Dat wil zeggen dat de politie het slachtoffer ten minste informeert over het afzien van opsporing of het toezenden van het proces-verbaal aan het Openbaar Ministerie. De officier van justitie informeert op zijn beurt het slachtoffer over de vervolging, de datum van de terechtzitting en de einduitspraak. In bijzondere gevallen (een strafbaar feit waarop een gevangenisstraf van acht jaar of meer staat en een aantal in de wet genoemde specifieke strafbare feiten) informeert de officier van justitie hem tevens van de invrijheidstelling van de verdachte of veroordeelde. Verder informeert hij het slachtoffer die daarom verzoekt over de mogelijkheden om schadevergoeding te krijgen.

In zeer ernstige zaken (spreekrechtwaardige delicten) is er gelegenheid voor het slachtoffer voor een gesprek met de officier van justitie.

Binnen het Openbaar Ministerie is het Informatiepunt Detentieverloop (IDV) ingericht. Het informeert, onder voorwaarden, slachtoffers en nabestaanden van zeer ernstige (spreekrechtwaardige) delicten over het verloop van de straf die door de rechter is uitgesproken. Het IDV informeert slachtoffers voornamelijk over de executiefase (in de andere gevallen is dit een medewerker van het parket).

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

De politie, het Openbaar Ministerie, de Rechtspraak, het CJIB, de DJI, Slachtofferhulp Nederland en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 51a, derde en vierde lid, Wetboek van Strafvordering (De Wet versterking rechtspositie slachtoffers) en de Aanwijzing slachtofferzorg 2010.

Secundaire victimisatie
Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.3 Kennisname van processtukken

Strekking maatregel:

De officier van justitie c.q. het gerecht verleent het slachtoffer op zijn verzoek toestemming om kennis te nemen van de processtukken die voor hem van belang zijn. De officier van justitie kan dit verzoek (onder voorwaarden) weigeren.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

Het Openbaar Ministerie, de Rechtspraak en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 51b, eerste lid, Wetboek van Strafvordering en de Aanwijzing slachtofferzorg.

Secundaire victimisatie
Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.4 Toevoeging processtukken aan strafdossier

Strekking maatregel:

Het slachtoffer kan de officier van justitie verzoeken om stukken (bijv. een schriftelijke slachtofferverklaring) aan het strafdossier toe te voegen, die hij van belang acht voor de beoordeling van de strafzaak of zijn vordering. De officier van justitie voegt de stukken toe aan het strafdossier. De officier van justitie kan dit verzoek (onder voorwaarden) weigeren. Hij wijst het slachtoffer op slachtofferhulp Nederland voor het opstellen van de verklaring.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

Het Openbaar Ministerie, de Rechtspraak en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 51b, tweede en derde lid, Wetboek van Strafvordering en de Aanwijzing slachtofferzorg.

Secundaire victimisatie
Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.5 Bijstand aan het slachtoffer

Strekking maatregel:

Het slachtoffer kan zich door een ieder laten bijstaan, bijvoorbeeld een vertrouwenspersoon of een (letselschade)advocaat. Ter terechtzitting kan hij zich laten vertegenwoordigen door een (letselschade)advocaat of een gemachtigde. Indien nodig kan hij zich laten bijstaan door een tolk.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

Slachtofferhulp Nederland, het Juridisch Loket, de advocatuur en rechtsbijstandverzekeraars.

Grondslag:

Artikel 51c Wetboek van Strafvordering.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.6 Spreekrecht van het slachtoffer

Strekking maatregel:

Het slachtoffer (de nabestaanden of de ouders/verzorgers van een minderjarige) kan ter zitting een verklaring afleggen over de gevolgen die de strafbare feiten bij hem teweeg hebben gebracht. Dit spreekrecht kan worden uitgeoefend indien het ten laste gelegde feit een misdrijf betreft waarop een gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld of bij een aantal in de wet genoemde specifieke strafbare feiten. Het slachtoffer maakt zijn voornemen hiertoe voor aanvang van de zitting kenbaar aan de officier van justitie, zodat die hem tijdig kan oproepen. De officier van justitie bereidt het afleggen van de verklaring desgewenst met het slachtoffer voor en wijst in dit verband op slachtofferhulp Nederland. Daarnaast begeleidt Slachtofferhulp Nederland of de advocaat het slachtoffer hierbij.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

Het Openbaar Ministerie, de Rechtspraak, Slachtofferhulp Nederland en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 51e Wetboek van Strafvordering en de Aanwijzing slachtofferzorg.

Bijzonderheden:

Het minderjarige slachtoffer van specifieke zedendelicten kan in de gelegenheid worden gesteld om zijn mening over het gepleegde feit kenbaar te maken (art. 167a WvSv).

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.7 Voeging als benadeelde partij in het strafproces

Strekking maatregel:

Het slachtoffer kan zich met zijn vordering tot schadevergoeding voegen in het strafproces.

De officier van justitie ondersteunt het slachtoffer hierbij en stuurt hem hiertoe een voegingsformulier. Hij houdt zo veel mogelijk rekening met de wensen van het slachtoffer bij zijn vervolgings- en afdoeningsbeslissing. Vervolgens informeert de officier van justitie het slachtoffer zo spoedig mogelijk over de vervolging en de behandeling ter zitting. Het slachtoffer kan zijn vordering ter zitting toelichten en vragen stellen aan getuigen of deskundigen.

De rechter kan een maatregel van schadevergoeding opleggen, het toegewezen bedrag wordt vervolgens geïnd en uitgekeerd door het CJIB. Het slachtoffer kan onder voorwaarden in aanmerking komen voor een voorschot van het CJIB.

Het Slachtoffer Informatiepunt Schadevergoedingsmaatregelen (SIS) van het CJIB houdt het slachtoffer op de hoogte van de afhandeling van de schadevergoedingsmaatregel.

Indien de voeging in het strafproces is mislukt als gevolg van een omissie van het Openbaar Ministerie, komt het slachtoffer (onder voorwaarden) in aanmerking voor een financiële tegemoetkoming.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

De officier van justitie, het CJIB en Slachtofferhulp Nederland en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 51f, eerste en vijfde lid, artikel 51 g, eerste lid, en artikel 334, tweede en derde lid, Wetboek van Strafvordering en de Aanwijzing slachtofferzorg.

Secundaire victimisatie
Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.8 Bemiddeling tussen slachtoffer en verdachte/veroordeelde

Strekking maatregel:

De officier van justitie bevordert dat de politie het slachtoffer in een zo vroeg mogelijk stadium informeert over de mogelijkheden tot bemiddeling tussen slachtoffer en verdachte. Indien de bemiddeling heeft geleid tot een overeenkomst tussen slachtoffer en verdachte, houdt de rechter daarmee rekening bij het opleggen van een straf of maatregel. Daarnaast bevordert de officier van justitie bemiddeling tussen slachtoffer en de veroordeelde. De bemiddeling wordt uitgevoerd door Slachtoffer in Beeld of NMI-mediators.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

De politie, het Openbaar Ministerie, de rechtspraak, de reclassering, Slachtofferhulp Nederland, Slachtoffer in Beeld en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 51h Wetboek van Strafvordering.

Secundaire victimisatie
Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.9 Behandeling van de strafzaak met gesloten deuren

Strekking maatregel:

Strafzaken kunnen geheel of gedeeltelijk achter gesloten deuren worden behandeld. De rechter kan hiertoe (onder meer) besluiten in het belang van de goede zeden, de openbare orde en als het belang van de minderjarige of de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van de verdachte, andere procesdeelnemers of anderszins bij de zaak betrokkenen dit eisen. Het slachtoffer kan hierom vragen.

Categorie:

Wettelijke regeling (WvSv).

Betrokken organisaties:

Het Openbaar Ministerie, de rechtspraak en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 269 Wetboek van Strafvordering.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.10 Correcte bejegening en een passende opvang en verblijfsomgeving in gerechtsgebouwen

Strekking maatregel:

Slachtoffers dienen correct en respectvol te worden bejegend en begeleid door alle medewerkers bij de gerechten (waaronder ihb de bodes). Dit omvat een passende informatievoorziening van het slachtoffer over de gang van zaken en het verloop van de strafzaak. De zaakscoördinator van het Openbaar Ministerie informeert zonodig de bodes. Verder is voor het slachtoffer een aparte wachtruimte ingericht om een ongewenste confrontatie met de verdachte te voorkomen en krijgt die een vooraf vastgestelde plek in de zittingszaal toegewezen. In bijzondere gevallen worden nadere afspraken gemaakt.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

De Rechtspraak en het Openbaar Ministerie.

Grondslag:

Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers en de Aanwijzing slachtofferzorg.

Bijzonderheden

Ook opgenomen onder maatregelen herhaald slachtofferschap (2.1.7).

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

1.1.11 Algemene ondersteuning van slachtoffers

Strekking maatregel:

Het slachtoffer van een misdrijf of in geval van een calamiteit kan voor (laagdrempelige) opvang en ondersteuning terecht bij Slachtofferhulp Nederland. Bij aangifte geeft de politie, desgewenst, de gegevens van het slachtoffer door aan Slachtofferhulp Nederland, die vervolgens contact opneemt met het slachtoffer. De ondersteuning omvat praktische hulp, emotionele ondersteuning en juridisch advies. De hulp en ondersteuning is zowel gericht op de strafrechtelijke procedure op korte termijn, als op het voorkomen van herhaald slachtofferschap de lange termijn. Indien nodig wordt het slachtoffer doorverwezen naar gespecialiseerde zorg en juridische bijstand.

Slachtoffers van misdrijven, verkeersongevallen, rampen en medische fouten kunnen (in schrijnende gevallen) via Slachtofferhulp Nederland een beroep doen op individuele noodhulp van het Fonds Slachtofferhulp (dat ook algemene projecten financiert).

Voor informatie over en ondersteuning bij het strafproces is in elk arrondissement een slachtofferloket ingericht, waar de politie, het Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp Nederland samenwerken en informatie en ondersteuning bieden.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

Slachtofferhulp Nederland (fonds Slachtofferhulp), de politie en het Openbaar Ministerie.

Grondslag:

Wet Justitie-subsidies en de Aanwijzing rechtspersoon Slachtofferhulp.

Bijzonderheden:

Ook opgenomen onder maatregelen herhaald slachtofferschap (2.1.8).

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.1 Opname van de aangifte of het verhoor

Strekking maatregel:

Aangifte door of het verhoor van (onder meer) slachtoffers moet onder bepaalde voorwaarden en omstandigheden auditief of audiovisueel worden opgenomen. De opname heeft tot doel de controleerbaarheid van het verhoor in de loop van het strafproces te vergroten. Voor opname kan aanleiding zijn gelet op de kwetsbaarheid van betrokkene of de aard van het verhoor.

De registratie is verplicht in geval van een ernstig zedenmisdrijf, seksueel misbruik in een afhankelijkheidsrelatie of als betrokkene als kwetsbaar kan worden aangemerkt (dwz minderjarig onder de 16 jaar, een kennelijke verstandelijke beperking of cognitieve functiestoornis). Indien de minderjarige onder 12 jaar is, wordt het verhoor in een zogenoemde kindvriendelijke studio opgenomen. In andere gevallen is de opname facultatief. De politie dient te beschikken over de vereiste technische infrastructuur en voorzieningen voor een deugdelijke opslag en administratie van de opnamen.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van zedendelicten en kwetsbare personen (dwz minderjarigen en verstandelijk beperken).

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

Het openbaar ministerie, de politie en de advocatuur.

Grondslag:

Aanwijzing auditief en audiovisueel registreren van verhoren van aangevers, getuigen en verdachten 2013.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.2 Ondersteuning van slachtoffers van levens-, ernstige gewelds- en zedendelicten

Strekking maatregel:

Nabestaanden van slachtoffers van een levensdelict en slachtoffers van ernstige gewelds- en zedendelicten krijgen een vast contactpersoon toebedeeld bij de politie (de familierechercheur) en het Openbaar Ministerie (de zaakscoördinator). Zij komen tevens in aanmerking voor intensieve begeleiding (*casemanagement*) door Slachtofferhulp Nederland.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van levensdelicten en ernstige gewelds- en zedendelicten.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

De politie, het Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp Nederland.

Grondslag:

Maatwerkprotocol politie, Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp Nederland.

Bijzonderheden:

Voor de bejegening van slachtoffers van zedenmisdriven geldt een bijzondere regeling (Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik).

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.3 Ondersteuning van slachtoffers in de detailhandel

Strekking maatregel:

Slachtoffers van strafbare feiten in hun winkel, komen in aanmerking voor ondersteuning. Deze specifieke vorm van slachtofferhulp is bedoeld voor winkeleigenaren en -personeel in de detailhandel. Het gaat op (eerste) opvang en advies.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van geweld, een overval, een ongeval of een sterfgeval bij een winkel.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

Hoofdbedrijfschap detailhandel, werkgevers en werknemers in de detailhandel.

Grondslag:

Particulier initiatief.

Bijzonderheden:

Er bestaat eveneens een regeling (particulier initiatief) voor (gedeeltelijk) schadeverhaal op de verdachte van winkeldiefstal: overlastdonatie.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.4 Ondersteuning van slachtoffers van identiteitsfraude

Strekking maatregel:

Slachtoffers van identiteitsfraude komen in aanmerking voor ondersteuning en advies door het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude en -fouten (CMI). Er moet sprake zijn van misbruik van identiteitsgegevens of als persoonsgegevens bij de overheid niet blijken te kloppen. Het CMI geeft advies over de te nemen stappen en over het voorkomen van identiteitsfraude. Verder kan het bemiddelen indien het slachtoffer en de betrokken overheidsinstanties niet tot een oplossing komen.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van identiteitsfraude.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

Het CMI, de politie en betrokken overheidsinstanties.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.5 Ondersteuning van slachtoffers met een publieke taak

Strekking maatregel:

De eenduidige landelijke afspraken voor politie en openbaar ministerie dienen om functionarissen met een publieke taak extra te beschermen door een eenduidige, effectieve en snelle afhandeling van agressie en geweld tegen de publieke taak. Belangrijke uitgangspunten daarbij zijn hoge prioriteit aan opsporing en vervolging, aandacht voor kwaliteit van onderzoeken en processen-verbaal, lik op stuk beleid, schade zoveel mogelijk verhalen op de dader, slachtoffer en werkgever optimaal informeren over hun positie en mogelijkheden en een actief communicatiebeleid.

Meer in het bijzonder zijn in de handreiking agressie en geweld acht maatregelen geformuleerd voor een effectieve aanpak van agressie en geweld tegen functionarissen met een publieke taak. Deze maatregelen omvatten het extern communiceren van de organisatienorm voor acceptabel gedrag, het stimuleren van werknemers om voorvallen te melden, het registreren van alle voorvallen door de organisatie, het trainen van werknemers in het voorkomen van en omgaan met agressie en geweld, snelle reactie (binnen 48u) tegen daders van agressie en geweld door organisatie, het bevorderen van het (laten) doen van aangifte, het verhalen van schade op de dader en nazorg aan werknemers die slachtoffer zijn geworden.

Specifieke doelgroep:

Functionarissen met een publieke taak die slachtoffer zijn geworden van agressie en geweld.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

De politie en het Openbaar Ministerie, werkgevers van functionarissen met een publieke taak, het CCV en het CAOP.

Grondslag:

De landelijke afspraken over de aanpak van agressie en geweld en de Handreiking Agressie en Geweld (programma Veilige Publieke Taak, ministerie van BZK).

Bijzonderheden:

Ook opgenomen onder maatregelen herhaald slachtofferschap (2.2.5).

Secundaire victimisatie
Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

**1.2.6 Financiële tegemoetkoming in de schade bij ernstige
gewelddelicten**

Strekking maatregel:

Slachtoffers van gewelddelicten (of hun nabestaanden) die ernstig letsel hebben opgelopen, kunnen in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de (materiële en immateriële) schade. Er moet sprake zijn van een opzettelijk geweldsmisdrijf, ernstig (psychisch of fysiek) letsel en het misdrijf moet in Nederland hebben plaatsgevonden, na 1973. Ook mag het slachtoffer niet zelf een aandeel hebben gehad in het misdrijf en wordt de schade niet elders vergoed. Ook getuigen van een misdrijf komen onder voorwaarden in aanmerking voor een tegemoetkoming (als een zeer naaste ernstig gewond is geraakt of overleden). De aanvraag moet in beginsel binnen drie jaar zijn ingediend. Het schadefonds kan, onder voorwaarden, een uitkering toekennen bij wijze van voorschot.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van gewelddelicten met ernstig letsel.

Categorie:

Wettelijke maatregel (Wsg).

Betrokken organisaties:

Slachtofferhulp Nederland, het Schadefonds Geweldsmisdrijven en de advocatuur.

Grondslag:

Wet Schadefonds Geweldsmisdrijven.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.7 Financiële tegemoetkoming in de schade als gevolg van openlijk groepsgeweld

Strekking maatregel:

Slachtoffers van geweldsdelicten die schade hebben opgelopen aan goederen die hun eigendom zijn door openlijk geweld door een groep personen, kunnen in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de schade. Er moet aangifte zijn gedaan en de schade komt niet anderszins voor vergoeding in aanmerking. De tegemoetkoming wordt uitgekeerd uit het Schadefonds openlijk geweld, waarin daders, bij wijze van bijzondere voorwaarde, een storting hebben gedaan.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van openlijk geweld in groepsverband bij incidenten.

Categorie:

Wettelijke maatregel (regeling ad hoc).

Betrokken organisaties:

Slachtofferhulp Nederland, het Schadefonds Geweldsmisdrijven en de advocatuur.

Grondslag:

Regeling tegemoetkoming schade openlijk geweld.

Bijzonderheden:

Dit is een tijdelijke regeling (september 2012 tot en met december 2014), getroffen naar aanleiding van de ordeverstoringen in Haren.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.8 Financiële tegemoetkoming in de schade als gevolg van een ongeval met een motorvoertuig

Strekking maatregel:

Slachtoffers van een ongeval met een motorvoertuig, kunnen in aanmerking komen voor vergoeding van materiële of letselschade. Het moet gaan om schade die niet te verhalen is, doordat de bestuurder van het motorvoertuig onbekend is, onverzekerd is of omdat het voertuig gestolen is. De schade komt eveneens voor vergoeding in aanmerking als de verzekeraar failliet is gegaan of de bestuurder om principiële redenen onverzekerd is. Op de gedupeerde rust de inspanningsverplichting om de identiteit van de dader te achterhalen.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van een ongeval veroorzaakt door een motorvoertuig.

Categorie:

Wettelijk maatregel (Wam).

Betrokken organisaties:

Het Waarborgfonds motorvoertuigen, de verzekeraars, Slachtofferhulp en de advocatuur.

Grondslag:

Wet Aansprakelijkheidsverzekeringen Motorvoertuigen.

Secundaire victimisatie

Maatregelen en voorzieningen voor specifieke slachtoffers

1.2.9 Financiële tegemoetkoming in de schade als gevolg van seksueel misbruik in de jeugdzorg of een pleeggezin

Strekking maatregel:

Slachtoffers van seksueel misbruik in de jeugdzorg en of een pleeggezin, kunnen in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de schade. Er zijn twee maatregelen waar zij een beroep op kunnen doen.

Het slachtoffer kan de jeugdzorginstelling of de pleegzorgorganisatie aansprakelijk stellen en daarvoor enig bewijs aandragen. Het schadefonds organiseert een hoorzitting met betrokken partijen om de feiten te kunnen vaststellen (Statuut).

Daarnaast kan het slachtoffer een beroep doen op een vangnet. Dit is bedoeld voor slachtoffers die niemand kunnen of willen aanspreken op de geleden schade. De procedure is korter en de bewijslast is lichter dan in het geval van het Statuut. De uitkering omvat vaste bedragen tot max. € 35.000,- (Tijdelijke regeling).

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van seksueel misbruik in jeugdzorginstellingen en pleeggezinnen in de periode van 1 januari 1945 tot en met 31 december 2012, die ten tijde van het misbruik minderjarig waren. Bepaalde nabestaanden van het slachtoffer kunnen ook een beroep doen op het Statuut.

Categorie:

Wettelijke maatregel, namelijk het Statuut voor buitengerechtelijke afhandeling van civiele vorderingen tot schadevergoeding in verband met seksueel misbruik van minderjarigen in instellingen en pleeggezinnen en de Tijdelijke regeling uitkeringen seksueel misbruik van minderjarigen in instellingen en pleeggezinnen.

Betrokken organisaties:

Het Schadefonds Geweldsmisdrijven, Slachtofferhulp en de advocatuur.

Grondslag:

Het Statuut voor de buitengerechtelijke afdoening van civiele vorderingen tot schadevergoeding in verband met seksueel misbruik in jeugdzorginstellingen en pleeggezinnen en Tijdelijke regeling Tegemoetkoming seksueel misbruik.

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.1 Beschermde aangifte

Strekking maatregel:

Slachtoffers kunnen om onder bepaalde voorwaarden beschermd aangifte doen. Bijvoorbeeld door middel van domiciliekeuze op (het adres van) een politiebureau of bij de werkgever of door middel van het gebruik van een uniek nummer in plaats van een naam. Hiermee wordt de drempel om aangifte te doen verlaagd en het slachtoffer beter beschermd.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

De politie, het Openbaar Ministerie en de advocatuur.

Grondslag:

Aanwijzing slachtofferzorg 2013.

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.2 Bijzondere voorwaarden in het kader van het strafproces (beschermingsbevelen)

Strekking maatregel:

De officier van justitie kan bij een voorwaardelijk sepot voorwaarden opleggen die strekken tot bescherming van het slachtoffer, zoals een omgevings- of contactverbod (met een meldplicht). Ook kan hij bij wijze van gedragsaanwijzing, onder voorwaarden, voor bepaalde tijd (drie maanden) een omgevings- of contactverbod opleggen, in combinatie met een meldingsplicht. Verder kan hij bij het opleggen van een strafbeschikking aanwijzingen geven ter bescherming van het slachtoffer. De officier van justitie kan ook bijzondere voorwaarden ter bescherming van het slachtoffer opleggen bij de voorwaardelijke invrijheidsstelling.

De rechter kan op zijn beurt bij de schorsing van de voorlopige hechtenis bijzondere voorwaarden opleggen ter bescherming van het slachtoffer, bijvoorbeeld in de vorm van een omgevings- of contactverbod. Ook kan de rechter, bij vrees voor herhaling, vrijheidsbeperkende maatregelen opleggen aan notoire overlastveroorzakers die hun slachtoffers lastigvallen of bedreigen. De maatregelen bestaan uit gebieds- en contactverbod (met een meldplicht) en kunnen apart of in combinatie met andere maatregelen worden opgelegd. Verder kan de rechter bij een voorwaardelijke veroordeling bijzondere voorwaarden opleggen die strekken tot bescherming van het slachtoffer, waaronder een omgevings- of contactverbod (met een meldplicht). Hij kan dit eveneens doen bij het opleggen van maatregelen, zoals een TBS met voorwaarden of een voorwaardelijke plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders. Ook kan de rechter dergelijke bijzondere voorwaarden opleggen de voorwaardelijke beëindiging van de TBS.

De dienst Justitiële inrichtingen kan namens de minister van Veiligheid en Justitie bijzondere voorwaarden ter bescherming van het slachtoffer verbinden aan een verlof uit een TBS-kliniek. In geval van verlof uit een penitentiële inrichting kan de directeur van die inrichting dit doen (in bijzondere gevallen de minister van Veiligheid en Justitie). Ten slotte kunnen ook bij voorwaardelijke gratieverlening bijzondere voorwaarden worden opgelegd ter bescherming van het slachtoffer.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv, WvSr, Beginselenwet, Gratiwet).

Betrokken organisaties:

De politie, het Openbaar Ministerie, de Rechtspraak, de dienst Justitiële inrichtingen, het ministerie van Veiligheid en Justitie, de reclassering en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 80 Wetboek van Strafvordering, resp. artikel 167 Wetboek van Strafvordering, artikel 509hh Wetboek van Strafvordering, artikel 257a Wetboek van Strafvordering en artikel 38v Wetboek van Strafrecht. Artikel 14c Wetboek van Strafrecht, resp. artikel 38 Wetboek van Strafrecht, artikel 38p Wetboek van Strafrecht, artikel 15a Wetboek van Strafrecht, artikel 38g Wetboek van Strafrecht, artikel 50 en 51 Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden, artikel 5 Regeling tijdelijk verlaten van de inrichting en artikel 13 Gratiwet.

Bijzonderheden:

Onder het begrip omgevingsverbod worden onder meer een gebieds- of straatverbod begrepen.

Herhaald slachtofferschap
Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.3 Een omgevings- of samenscholingsverbod (bestuursrechtelijk)

Strekking maatregel:

De burgemeester kan, als de openbare orde in het geding is, onder voorwaarden, notoire overlastveroorzakers voor bepaalde tijd (drie maanden tot een jaar) een gebieds- of omgevings- een samenscholingsverbod opleggen, in combinatie met een meldingsplicht. Hiermee kan worden voorkomen dat zij hun slachtoffers blijven lastig vallen of bedreigen (pesten, intimidatie).

Categorie:

Wettelijke maatregel (Gemeentewet).

Betrokken organisaties:

De politie, de burgemeester en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 172a Gemeentewet.

Herhaald slachtofferschap
Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.4 Een omgevings- of contactverbod (civielrechtelijk)

Strekking maatregel:

Een slachtoffer kan in kort geding maatregelen afdwingen ter bescherming, zoals een omgevings- of contactverbod. Ook andere passende maatregelen zijn denkbaar.

Categorie:

Wettelijke maatregel (BW).

Betrokken organisaties:

De Rechtspraak, de politie en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 6.162 Burgerlijk Wetboek (onrechtmatige daad).

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.5 Geheimhouding identiteit (bedreigde) getuige & bescherming bedreigde getuige

Strekking maatregel:

De rechter-commissaris kan bevelen dat de identiteit van een getuige verborgen wordt gehouden, indien die zich zodanig bedreigd acht dat voor het leven, de gezondheid of de veiligheid dan wel de ontwrichting van het gezinsleven of het sociaal-economisch bestaan van die getuige moet worden gevreesd en de getuige te kennen heeft gegeven wegens deze bedreiging geen verklaring te willen afleggen. De bedreigde getuige krijgt een advocaat toegevoegd als hij of zij nog geen rechtsbijstand heeft.

De rechter-commissaris verhoort de getuige op een zodanige wijze dat zijn identiteit verborgen blijft. De rechter-commissaris kan bepalen dat de verdachte of diens raadsman het verhoor van de bedreigde getuige niet mogen bijwonen. De rechter-commissaris treft de maatregelen die redelijkerwijs nodig zijn om de identiteit van de bedreigde getuige verborgen te houden.

Specifieke doelgroep:

De bedreigde getuige.

Categorie:

Wettelijke maatregel (WvSv).

Betrokken organisaties:

De officier van justitie, de rechter-commissaris en de advocatuur.

Grondslag:

Artikel 226a, eerste lid; 226c, derde lid; 226d, eerste lid; 226f, eerste lid; 226l Wetboek van Strafvordering en het Besluit getuigenbescherming (Stb. 2006, 21).

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.6 Beveiliging van personen (en/of woningen)

Slachtoffers die ernstig gevaar lopen (voor hun leven of fysieke integriteit of als gevolg van andere ernstige delicten), kunnen in aanmerking komen voor uiteenlopende (fysieke) beveiligingsmaatregelen. Een en ander op basis van het Stelsel bewaken en beveiligen. Het type maatregel dat wordt getroffen, wordt bepaald door de specifieke feiten en omstandigheden van het geval. De (hoofd) officier van justitie hiertoe op basis van een dreigings- of risicoanalyse van de politie.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

Openbaar Ministerie, politie, de burgemeester, het Steunpunt Huiselijk Geweld.

Grondslag:

Circulaire bewaking en beveiliging personen, objecten en diensten en Aanwijzing beveiliging personen, objecten en diensten 2012.

Bijzonderheden:

Deze voorziening wordt ook gebruikt voor slachtoffers van huiselijk geweld en/of eengerelateerd geweld.

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.7 Correcte bejegening en een passende opvang en verblijfsomgeving in gerechtsgebouwen

Strekking maatregel:

Slachtoffers dienen correct en respectvol te worden bejegend en begeleid door alle medewerkers bij de gerechten. Dit omvat een passende informatievoorziening van het slachtoffer over de gang van zaken en het verloop van de strafzaak. Verder is voor het slachtoffer een aparte wachtruimte ingericht om een ongewenste confrontatie met de verdachte te voorkomen en krijgt die een vooraf vastgestelde plek in de zittingszaal toegewezen. In bijzondere gevallen worden nadere afspraken gemaakt over een bijzondere behandeling.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

De Rechtspraak en het Openbaar Ministerie.

Grondslag:

Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers.

Bijzonderheden:

Ook opgenomen onder maatregelen secundaire victimisatie (1.1.10).

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen voor alle slachtoffers

2.1.8 Algemene ondersteuning van slachtoffers

Strekking maatregel:

Het slachtoffer van een misdrijf of in geval van een calamiteit kan voor (laagdrempelige) opvang en ondersteuning terecht bij Slachtofferhulp Nederland. Bij aangifte geeft de politie, desgewenst, de gegevens van het slachtoffer door aan Slachtofferhulp Nederland, die vervolgens contact opneemt met het slachtoffer. De ondersteuning omvat praktische hulp, emotionele ondersteuning en juridisch advies. De hulp en ondersteuning is zowel gericht op de strafrechtelijke procedure op korte termijn, als op het voorkomen van herhaald slachtofferschap de lange termijn. Indien nodig wordt het slachtoffer doorverwezen naar gespecialiseerde zorg en juridische bijstand.

Voor informatie over en ondersteuning bij het strafproces is in elk arrondissement een slachtofferloket ingericht, waar de politie, het Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp Nederland samenwerken en informatie en ondersteuning bieden.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

Slachtofferhulp Nederland (fonds Slachtofferhulp), de politie en het Openbaar Ministerie.

Grondslag:

Wet Justitie-subsidies en de Aanwijzing rechtspersoon Slachtofferhulp.

Bijzonderheden:

Ook opgenomen onder maatregelen secundaire victimisatie (1.1.11).

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen kwetsbare slachtoffers

2.2.1 Het tijdelijk Huisverbod

Strekking maatregel:

De burgemeester, of de politie (hulpofficier van justitie) in mandaat, kan een pleger van (dreigend) huiselijk geweld een huisverbod opleggen van maximaal tien dagen (zo nodig te verlengen tot maximaal vier weken). Het verbod houdt in dat betrokkene zijn woning niet meer mag betreden en geen contact mag opnemen met de achterblijvers, doorgaans de partner en/of de kinderen. De maatregel dient ter bescherming van het slachtoffer en voorziet in een afkoelingsperiode waarbinnen (voor uithuisgeplaatste, achterblijver en kinderen) hulpverlening op gang moet worden gebracht.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van huiselijk geweld (waaronder partnergeweld, kindermishandeling en oudermishandeling).

Categorie:

Wettelijke maatregel (Wet tijdelijk huisverbod).

Betrokken organisaties:

De politie, hulpverleners, de burgemeester en de advocatuur.

Grondslag:

Wet Tijdelijk Huisverbod.

Herhaald slachtofferschap
Maatregelen en voorzieningen kwetsbare slachtoffers

2.2.2 AWARE

Strekking maatregel:

Slachtoffers van huiselijk geweld en/of eengerelateerd geweld kunnen, indien zij ernstig gevaar lopen, een beroep doen op AWARE, een alarmeringssysteem waar deze slachtoffers gebruik van kunnen maken. In geval van nood drukken zij op een knop waarmee de politie wordt opgeroepen. De politie kent een hoge prioriteit toe aan zo'n alarmering.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van huiselijk geweld en/of eengerelateerd geweld.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

De politie, Steunpunt Huiselijk Geweld en de gemeente.

Grondslag:

Circulaire bewaking en beveiliging personen, objecten en diensten.

Herhaald slachtofferschap
Maatregelen en voorzieningen kwetsbare slachtoffers

2.2.3 Maatregelen van kinderscherming

Strekking maatregel:

De kinderrechter kan een ondertoezichtstelling, een ontheffing of ontzetting uit het ouderlijk gezag (uithuisplaatsing) uitspreken, als de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind in gevaar is (als gevolg van strafbare feiten).

Specifieke doelgroep:

Minderjarige slachtoffers van kindermishandeling.

Categorie:

Wettelijke maatregel.

Betrokken organisaties:

De rechtspraak, het bureau jeugdzorg, de raad voor de kinderscherming en de advocatuur.

Grondslag:

Art. 1:254 en verder Burgerlijk Wetboek.

Herhaald slachtofferschap
Maatregelen en voorzieningen kwetsbare slachtoffers

2.2.4 Tijdelijke verblijfsvergunning voor (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel

Strekking maatregel:

Mogelijke slachtoffers en getuigen van mensenhandel kunnen onder voorwaarden in aanmerking komen voor tijdelijke verblijfsvergunning. Voorwaarde is dat zij, na een bedenktijd van maximaal drie maanden, meewerken aan de opsporing en vervolging. De tijdelijke verblijfsvergunning geeft tevens toegang tot bepaalde voorzieningen (opvang, onderdak, medische bijstand, rechtshulp en speciale voorzieningen ten behoeve van levensonderhoud) voor de duur van het strafproces.

Specifieke doelgroep:

(Mogelijke) slachtoffers en getuigen van mensenhandel.

Categorie:

Wettelijke maatregel (Vreemdelingencirculaire).

Betrokken organisaties:

De Immigratie- en Naturalisatiedienst, de politie, het Openbaar Ministerie, Slachtofferhulp en de advocatuur.

Grondslag:

De Vreemdelingencirculaire, hoofdstuk B8/3.

Herhaald slachtofferschap

Maatregelen en voorzieningen kwetsbare slachtoffers

2.2.5 Subsidieregeling overvallen

Strekking maatregel:

Slachtoffers van overvallen, kunnen in aanmerking komen voor een tegemoetkoming (max. € 1.000,-) in de kosten voor het treffen van beveiligingsmaatregelen. De regeling is bedoeld voor bewoners en bedrijven die in de periode 2010-2013 slachtoffer zijn geworden van een overval.

Specifieke doelgroep:

Slachtoffers van een overval.

Categorie:

Wettelijke maatregel (tijdelijke subsidieregeling),

Betrokken organisaties:

Schadefonds Geweldsmisdrijven en Slachtofferhulp Nederland.

Grondslag:

Tijdelijke beleidsregels stimulering preventieve maatregelen woning- en bedrijfsovervallen.

Herhaald slachtofferschap
Maatregelen en voorzieningen kwetsbare slachtoffers

2.2.6 Politiekeurmerk Veilig Wonen

Strekking maatregel:

Het keurmerk wordt verstrekt als een woning is voorzien van gecertificeerde inbraakbeveiliging. Hiermee wordt het risico op (een nieuwe) inbraak verminderd.

Specifieke doelgroep:

(Mogelijke) slachtoffers van woninginbraak.

Categorie:

Voorzieningen.

Betrokken organisaties:

Gecertificeerde aannemers en gemeenten.

Grondslag:

De regeling PKVW.

Bijzonderheden:

Verzekeraars bieden een korting op de premie voor de inboedelverzekering als de verzekerde beschikt over het keurmerk.

Bijlage 2: Geraadpleegde documentatie

Aanwijzing opsporing, vervolging inzake seksueel misbruik (2010A026). *Staatscourant* 2010, 19123.

Aanwijzing slachtofferzorg (2010A029). *Staatscourant* 2010, 20476.

Circulaire bewaken en beveiligen van personen en diensten. *Staatscourant* 2013, 1969.

Ezendam, H. (2007). *Beleidsdoorlichting slachtofferbeleid*. Den Haag: ministerie van Justitie

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2013). *Informatieblad Financiële regelingen slachtoffers seksueel misbruik*. Den Haag.

Raad voor de rechtspraak (2012). *Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers*. Den Haag.

Regeling tegemoetkoming schade openlijk geweld (350608). *Staatscourant* 2013, 5426.

Schadefonds Geweldsmisdrijven (2013). *Slachtoffer van geweld? Het schadefonds Geweldsmisdrijven komt u tegemoet*. Rijswijk.

Tijdelijke beleidsregels stimulering preventieve maatregelen woning- en bedrijfsovervallen. *Staatscourant* 2010, 7369.

Vreemdelingencirculaire 2013.

Waarborgfonds Motorverkeer (ongedateerd). *Schadevergoeding van het Waarborgfonds Motorverkeer?* Rijswijk.

Bijlage 3: Geraadpleegde websites

www.cjib.nl
www.fondsslachtofferhulp.nl
www.hetccv.nl
www.hbd.nl
www.huiselijkgeweld.nl
www.lansz.nl
www.om.nl
www.rechtspraak.nl
www.rijksoverheid.nl/slachtofferbeleid
www.schadefonds.nl
www.seksueelgeweld.nl
www.slachtofferhulp.nl
www.slachtofferinbeeld.nl
www.slachtofferwijzer.nl
www.wbf.nl

Bijlage 4: Geraadpleegde experts

M. Christophe	- Politie Gelderland Midden (expert huiselijk geweld)
C. Dettmeijer	- Nationaal Rapporteur Mensenhandel
F. Goutbeek	- Politieacademie (expert zedenzaken)
M. Jakobsen	- Ministerie van Veiligheid en Justitie
I. Kloppenburg	- Vereniging Nederlandse Gemeenten
R. Knobbout	- Openbaar Ministerie/Commissie Schadefonds Geweldsmisdrijven
R. Korver	- Korver & Van Essen advocaten
R. Kroon	- Raad voor de rechtspraak
E. Lanting	- Openbaar Ministerie/Parket-Generaal
S. Leferink	- Slachtofferhulp Nederland
E. Lenting	- Politie Gelderland Midden (expert huiselijk geweld)
H. Noordkamp	- Politieacademie
E. Pelleboer	- Openbaar Ministerie/Coördinator Slachtofferloket
G. Slump	- Consultant/expert slachtoffers en herstelrecht
G. Rozenburg	- Steunpunt Huiselijk geweld Midden-Brabant / Veiligheidshuis
A. Wolthuis	- Expert kinderrechten en herstelrecht

Bijlage 5: Leden begeleidingscommissie

A. ten Boom	Ministerie van Veiligheid en Justitie/WODC
H.M.J. Ezendam	Ministerie van Veiligheid en Justitie/DSP
H.A. Hageman	Politie Amsterdam-Amstelland
S.B.L. Leferink	Slachtofferhulp Nederland
S. Ruiter	Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving
K. Wittebrood	Sociaal en Cultureel Planbureau (voorzitter)
J.A. de Jong	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Colofon

Opdrachtgever	WODC/Ministerie van Veiligheid en Justitie
Auteurs	Mr. dr. K.D. Lünemann Mr. A.G. Mein
Met medewerking van	Mr. drs. L.F. Drost Drs. L.M. Verwijs
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-624-1

© Ministerie van Veiligheid en Justitie/WODC, Den Haag 2014.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Ministry of Security and Justice.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Dit rapport bevat een overzicht en analyse van (wettelijke) maatregelen en voorzieningen ter voorkoming van secundaire victimisatie en herhaald slachtofferschap, waaronder intimidatie en vergelding. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie, in het kader van de voorbereiding van de implementatie van de EU Slachtoffer Richtlijn van 25 oktober 2012. De inventarisatie en analyse is opgesteld in de tweede helft van 2013 op basis van een literatuur- en documentonderzoek en telefonische vraaggesprekken met experts.

